STRIP SCHRIFT

Maandblad / Nr. 201 / Losse nummers ƒ6,— / Bfrs. 124

GAL

WENDY PINI OVER EQ & ALS RED SONJA

STEVENHAGEN & DE JAGER SPOELEN TERUG

STRIP SCHRIFT

nr. 201 – 19e jaargang,

Uitgegeven door Vonk/Uitgevers B.V. voor Het Stripschap, Nederlands Centrum voor Belangstellenden in Strips, goedgekeurd bij K.B. 30 sept. 1968.

Redaktie: Postbus 15268, 1001 MG Amsterdam (020-250975).
Uitgevers: Vonk/Uitgevers B.V., Postbus 420, 3700 AK Zeist, tel. 03404-52292, telex 70042.
Advertentie-exploitatie: Inlichtingen en tarieven: Bureau Nassau, Jan van Nassaustraat 18, 2596 BT Den Haag, telefoon 070-249500.
U kunt ook uw advertenties direct inzenden aan de uitgever, Postbus 420, 3700 AK Zeist.

Klachten over bezorging, adreswijzigingen en inlichtingen over abonnementen uitsluitend via Postbus 420, 3700 AK Zeist.

Redaktie: Rob van Eijck, Mat Schifferstein, Wim van Helden (eindredaktie).

Nieuwsredaktie: Donald Stroomberg/Jac Drewes.

Vaste medewerkers: Dick de Boer, Ruud Booms, Har Brok, Jac Drewes, Peter Parlevink, Peter de Raaf, Jan Smet, Bart Smit, René Smulders, Hennie Wesseling.

Vormgeving: Hans Frederiks.

Omslag: Haag en Jaag (v.h. Prutswerk).
Kleurscheidingen: Hans Frederiks.

Stripschrift is verkrijgbaar:

- via een lidmaatschap/abonnement à *f* 64,50. Postgiro 1513000 of bankrekening 42.11.38.114, beide t.n.v. Het Stripschap te Amsterdam.
- via een abonnement (jan. t/m dec.) à *f* 49,50. (buitenland *f* 59,—.
- via een CJP-abonnement à *f* 42,75.
- losse nummers (ook verkrijgbaar in de boekhandel) à *f* 6,— Dubbele nummers *f* 8,—. Postgiro 209948 t.n.v. 'Stripschrift' te Zeist.

Houders van een CJP-paspoort dienen zich via hun CJP-buro op te geven. Lopende (bestaande) abonnementen kunnen eerst worden omgezet in het komende kalenderjaar. Abonnementen op Stripschrift, opgegeven in de loop van een kalenderjaar, omvatten alle in de desbetreffende jaargang te verschijnen nummers.

Distributie voor België: Persagentschap Vervoer en Distributie, Klein- Eilandstraat 1, 1070 Brussel, tel. (02) 5240130.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt, door middel van druk, fotocopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Stripschrift en auteurs.

De verantwoordelijkheid voor de geplaatste artikelen berust bij de auteurs.

ISSN 0165-845X.

Druk: Vonk Zeist.

INHOUD

Gerrit de Jager en Wim Stevenhagen: Een Paar Apart
Gerrit de Jager en **Wim Stevenhagen** produceren in hoog tempo kwaliteitsstrips. Razende kronikeurs van een desintegrerend tijdsgewricht. **Peer van den Burgh** en **Rob van Eijck** spraken met de **Heren van Prutswerk**. / **3**

Perfectionist Jean-Claude Gal
De Franse striptekenaar **Jean-Claude Gal** debuteerde in de nu al legendarische eerste jaargang van het Franse stripblad **Métal Hurlant** met **Les Armées du Conquérant**; een bloedstollende strip in een eigenzinnige stijl. Sindsdien is Gal klassestrips blijven maken. **Jacques Dhelliez** interviewde hem. / **9**

Een verloren dorpje...
Dit verhaal van Jean-Claude Gal verscheen voor het eerst in 1973 in 'Pilote' nr. 723 Nu voor het eerst in het Nederlands. / **13**

Warp Graphics: Iets Meer dan 'Alleen maar een Elfenverhaal'.
Stel u bent op vakantie in Engeland en pardoes loopt u daar op tegen **Linda Miller**, de oprichtster van de **Europese Elfquest Fanclub**. Zij vraagt u met haar mee te gaan naar Schotland om **Richard**, maar **vooral** ook **Wendy Pini** te interviewen. Wat zou u doen? Gáán natuurlijk! Zo ook **Cor Stiemer**. Zou Wendy haar **Red Sonja**-pakje weer aanhebben?... / **21**

Poststriptum **29**
Boeken in 't kort **31**
Nieuws **33**

OEPS!

In Stripschrift nr. 200 – een jubileumnummer nog wel – zijn helaas twee fouten geslopen.
In het colofon van dat nummer staat als verschijningsdatum november 1985 genoemd; dit moet natuurlijk zijn **oktober** 1985. We zijn onze tijd ver vooruit, zeker, maar het is wat arrogant de lezer daar op dit soort manier mee te confronteren. Het èchte novembernummer is nr. 201, het nummer dat u nu uw hand heeft.
Verder is in het artikel **Stripkritiek in de Nederlandse dagbladen II** (pags. 11 t/m 20) een essentiële illustratie weggevallen, namelijk een facsimiléafdruk van Peter Bromberger's bespreking van Op zoek naar Peter Pan uit de Amersfoortse Courant. Op pag. 29 van dit nummer is deze omissie goedgemaakt.
Met onze excuses.

Redaktie

Gerrit de Jager en Wim Stevenhagen:
Een paar apart

door Peer van der Burgh & Rob van Eijck

Het stripduo Gerrit de Jager en Wim Stevenhagen maakte in het begin van de jaren tachtig furore onder de gemeenschappelijke naam *'Prutswerk'*. Van hun hand verschenen onder meer *Prut Pruts, De Ironische Man, Roel en zijn Beestenboel* en, natuurlijk, *De Familie Doorzon*. Vooral in het begin werkten beide tekenaars nauw samen, maar later werd dat minder tot zij enkele jaren geleden besloten ieder hun eigen weg te gaan. Sinds kort werken zij echter weer samen: voor het weekblad *Nieuwe Revu* leveren zij iedere week drie pagina's humor, onder de titel *Nieuwste Revu*. Onder andere naar aanleiding van deze hernieuwde samenwerking hadden wij een vraaggesprek met Gerrit de Jager en Wim Stevenhagen.

Jullie werken tegenwoordig weer samen, voor Nieuwe Revu. Hoe is jullie werkwijze?
G: Meestal ga ik 's maandagsmorgens naar Wim en dan maken we die pagina's in de loop van de middag en de avond.

En dat wordt dus nachtwerk?
G&W: Neueu.
G: *(toont dubbele gekleurde pagina van Nieuwste Revu)* Kijk, dit is gedaan met plakfolie, dus dat werkt lekker snel. En dit is geschetst met potlood, vervolgens ingekleurd en daarna pas geïnkt.

Als jullie er zo weinig tijd voor uittrekken, komen jullie dan nooit eens in de knoop, bij gebrek aan een idee?
W: Er komt altijd wel een idee, want het *moet*.

Hebben jullie een reservevoorraad ideeën waaruit je in tijd van nood kunt putten?
G: We hebben wel een paar veiligheidskleppen. We hebben wel een paar ideeën in ons achterhoofd, zoals een wintersportplot dat we net zo lang lieten liggen tot het weer zomer was. En grappen over een soort Wehkamp-katalogus voor tweedehandsartikelen, maar daar zijn we nog steeds niet aan begonnen. Ik had ook een idee voor een erg grote plaat met daarop de uitslag van het resultaat van de vakantiespreiding. Maar dat betekende gigantisch veel werk... vol met poppetjes en foto's en dergelijke; dus daar had ik niet echt zin in.

Maken jullie ook Doorzon weer samen, of doe jij dat nog alleen?
G: Nee, dat doet ik alleen.

Blijf je dat alleen doen? Is het een definitieve boedelscheiding geweest toen jullie uit elkaar gingen?
G: Eigenlijk wel, ja.

Doen jullie nog andere dingen samen, behalve die pagina's voor Nieuwe Revu?
G: Vorig jaar hebben we *Roel en zijn Beestenboel* samen gedaan, voor *Robbedoes*. En als we elkaars hulp nodig hebben, kunnen we bij elkaar aankloppen.

Hoe ben je bij Robbedoes terechtgekomen? Ben je gevraagd?
G: Peter de Smet heeft me gevraagd of ik een keertje mee wilde gaan naar de redaktie van *Robbedoes*, toen hij zelf in bespreking was om voor hen een strip te maken.

Van alle Nederlandse tekenaars die voor Robbedoes gewerkt hebben, ben jij de enige die daarin nog blijft publiceren. Is jouw stijl bij de Fransen dan zo goed gevallen?
G: Mijn stijl viel meteen al goed, vanaf het moment dat ik in *Robbedoes* stond. Maar het probleem was dat ze geen goede vertaling konden maken. Yvan Delporte zou het erg goed kunnen, maar die konden ze niet bereiken. Toen op een gegeven moment van hogerhand besloten werd dat de Nederlandse tekenaars er uit moesten, heeft het nog een tijd geduurd voordat *Roel* weer gepubliceerd kon worden, omdat *Spirou* met een lange-termijnplanning werkt.
Maar toen ik pas drie weken in *Robbedoes* stond, werd me al verteld dat het voor 99% zeker was dat ook *Spirou* mijn strip zou plaatsen. Toch duurde dat toen nog wel een jaar of zo, dus had ik daar wel een beetje de ziekte over in.

Je zou zeggen dat jouw stijl van humor helemaal niet aansluit bij de Franse smaak...
G: Maar wat ze willen is juist, net als een heleboel andere uitgevers, iets *nieuws* proberen. Bij *Robbedoes* heb je voornamelijk Franquin-adepten en verder heb je in België *De Standaard* met Willy Vandersteen. Als ze in dat vaste stramien door blijven gaan, dan bloedt het dood. Ze zoeken gewoon een nieuw soort humor. Bij *Spirou* hebben ze mij dus gevraagd, en *De Stan-*

Gerrit (links) en Wim (rechts) vroeger...

daard wil Wims *Bert J. Prulleman.*

Prulleman bij de Standaard?!?
W: Ja, bij *De Standaard.*

Jij maakt toch heel ander werk dan wat ze daar gewoonlijk publiceren?
W: Het is dus erg duidelijk dat ze iets nieuws willen.

Toch hoor je vaak dat Nederlanders niet in Belgische bladen doordringen omdat ze niet geschikt zouden zijn voor de Franse markt...
G: Het ziet er dan ook naar uit dat wij voorlopig de enigen blijven. Ja, god, die mensen daar lopen gewoon stukken achter. Het is natuurlijk geen wonder dat die bladen daar zo ontzettend slecht gaan, als je ziet wat ze allemaal publiceren... allemaal oude koek.

Problemen met Van Wulften

Waarom hebben jullie enkele jaren geleden jullie samenwerking gestaakt?
G: Dat kan Wim zo mooi uitleggen...
W: Er *was* geen samenwerking meer, daar kwam het op neer.

Dat was automatisch gegroeid?
W: Ja, ook doordat we steeds meer werk kregen. We werkten toch al allebei apart aan onze strips, dus hebben we alle strips die we toen hadden, verdeeld.

Ging dat probleemloos, of waren er strips waar jullie allebei aan 'hingen'?
G: Degene die op dat moment aan een bepaalde strip werkte, ging daar gewoon mee door. Het was heel goed te verdelen, ook financieel trouwens, en we hebben er verder geen moeilijkheden over gemaakt. We kregen het steeds drukker, dus we hadden gewoon geen tijd meer om alles samen te maken en te bespreken.

Toen jullie nog samenwerkten hadden jullie samen een bepaalde stijl, maar toen jullie apart gingen tekenen zijn jullie stijlen uit elkaar gaan lopen. Wat zouden jullie zelf aanwijzen als verschillen in stijl tussen jullie?
G: Ik ben veel soberder gaan tekenen. Het is moeilijk om dat precies aan te geven... Wim ging opeens met een ouwe pen tekenen, dus dat zag er heel anders uit. Ik kreeg toen *Liefde en Geluk* in *Het Parool,* en daarvoor *moest* ik erg eenvoudig gaan tekenen omdat het zo klein werd afgedrukt. Ik teken die strip wel op hetzelfde formaat als *Doorzon,* maar dan met een erg dikke Redis pen, dus moet ik wel een heleboel details weglaten.

Betekent dat dat je Doorzon één op één tekent?
G: Nee, ietsje groter, maar dan met een Rotring pen.

Hebben jullie ooit met penseel gewerkt?
W: Ja, ik wel. Een minuut of vijf.

Wim, jij gaat dus voor De Standaard *Prulleman doen. In wat voor vorm gaat die strip verschijnen?*
W: De besprekingen zijn nog in een beginstadium. Ze zijn aan het uitzoeken of ze wel voldoende albums kunnen verkopen. Daarbij willen ze minstens drie albums per jaar uitbrengen, maar of ik dat haal weet ik nog niet. En ook niet of ik dat wel *wil.*

Wim Stevenhagen

Bedachten jullie vroeger, toen jullie nog samenwerkten, alle grappen samen?
G: Ja, alles! Grappen... balloens... komma's... punten... Daar kregen we dan meestal ruzie over, over hoeveel puntjes er moesten staan. Eigenlijk zijn we daarom uit elkaar gegaan... Die puntjes. Ziek werd ik er van.
W: En die spelfouten van jou.
G: Oh ja. Héél erg was dat.

En nu bedenken jullie alles zelf, of krijgen jullie wel eens hulp van anderen?
G: Ik verzin zelden iets zelf. (Wijst op *Doorzon* in Nieuwe Revu) Deze heb ik wel zelf verzonnen... oh nee, *Van Wulften* heeft deze verzonnen! *(wijst op © Van Wulften BV onderaan de pagina).* Van Wulften verzint *alles.* Hij heeft alles *ontdekt* ook.

Hoe is jullie verhouding met Van Wulften op dit moment?
G: Ontzettend goed op het ogenblik.

Ruzie met Van Wulften...?

Op het ogenblik? Is de verhouding minder geweest?
G: Dat zou je aan onze advokaten moeten vragen.

Je korrespondeert alleen nog via advokaten met hem?
W: We zijn grote jongens geworden, hè.

Te groot voor Van Wulften?
G: Ik denk het wel, ja. Tenminste, zoals hij reageert, wel.

Waar liggen de problemen?
G: Nou, dat zou een beetje te ver voeren. Maar de problemen liggen over de hele linie. Artistiek, zakelijk, financieel... ik zou eigenlijk niet weten waar het *wel* goed loopt.

In hoeverre zijn jullie aan hem gebonden? Hebben jullie een kontrakt?
G: Nou, dat zijn onze advokaten nu dus aan het uitzoeken. Wij willen zelf ook wel eens weten hoe wij aan hem gebonden zijn.

Hij claimt alles wat jullie maken?
W: Ja.

Maar als jullie een nieuwe figuur verzinnen, dan kan hij die toch niet claimen?
W: Hij vindt dus van wel.

Minder Doorzon

Wat Doorzon betreft heb ik begrepen dat jullie er op aandringen van Nieuwe Revu wat sex in moesten gooien.
G: Toen we twintig afleveringen getekend hadden, maakte de redaktie ons duidelijk dat er in *Doorzon* meer gezopen, gevloekt en geneukt moest worden.
W: 'Evalueren' noemden ze dat.
G: We zeiden dat we zouden kijken wat we konden doen, en toen liepen we *zo* naar huis... (neemt ineengezakte houding aan). We zaten er een beetje mee in onze maag, zo van: godverdegodver... moeten we *dat*

soort plots gaan maken...! Maar toen we bij elkaar gingen zitten kwamen ondanks alles al die zuip-, vloek- en neukplots er uit.

Dat ging niet van harte?
G: Het is natuurlijk nooit leuk als mensen gaan zeggen: je moet het *zo* doen. Maar mij lag het wel, hoor, die sex en zo.

De nadruk is steeds meer op Ronnie Doorzon komen te liggen...
G: Ronnie Doorzon was eerst een van de minst opvallende figuren in de strip. Op een gegeven moment zei Aart Clerkx tegen me dat ik hem eens wat meer moest gaan gebruiken, en toen heb ik Ronnie dat hele imperium laten opzetten. Maar nu ik een heel Ronnie Doorzon-album heb gemaakt, ben ik er wel op uitgekeken.

Bedenk je de grappen van week tot week, zodat het verhaal vanzelf een bepaalde kant oprolt?
G: Ja, alleen in albums als *Emile's Relatieboot* en *Casa Ronnie* heb ik meer lijn gebracht door extra plots toe te voegen. *Emile's Relatieboot* was een soort experiment om te kijken of ik twee albums per jaar kon maken. Dat kon ik dus niet, want *Emile's Relatieboot* wat niet zo'n succes. Daarna wilde ik teruggaan op één album per jaar, of anderhalf jaar; daar ben ik nog steeds mee bezig.
Dit jaar wilde ik er maar eentje uitbrengen, maar door een konflikt met Van Wulften liep het anders. Hij had iets gedaan waar ik het helemaal niet mee eens was: hij had die *Zelfdodingsgids* eerst de *Doorzon-Zelfdodingsgids* genoemd, maar die heb ik uit de handel laten halen. Van Wulften wilde een gids in de stijl, de humor en het gevoel van Doorzon samenstellen, maarhij is op het ogenblik erg in de weer met allemaal 'kunstenaars', sterren zoals Theo van Gogh en andere talenten. Ik vond het ronduit beledigend dat hij die zwakzinnige humor van Theo van Gogh naast Doorzon wou zetten in één album en daarom heb ik die gids uit de handel laten halen. Maar om hem terwille te zijn heb ik wel twintig pagina's extra van Ronnie Doorzon gemaakt voor *Casa Ronnie*. Voorlopig is dat wel het laatste Doorzon-album, want ik heb niet zo'n behoefte om een soort Willy Vandersteen te worden.

Hoe lang komen er geen Doorzon-albums meer?
G: Nou, de komende anderhalf jaar in ieder geval niet meer. Ik wil nu gewoon eens pagina's opsparen om er een goed geheel van te maken. Dan kan ik de zwakke plots er uitgooien – nu wordt *alles* er gewoon ingezet – en er een beetje lijn in brengen met hier en daar een extra plot dat niet voorgepubliceerd is. Je moet op een gegeven moment toch een beetje in de diepte gaan werken... De albums verkopen natuurlijk als een beest, maar ik wil er nu ook eens echt *goede* albums van maken.

Je gaat dus wel gewoon door in de Nieuwe Revu?
G: Ja, ik wil materiaal hebben voor

minstens twee albums en daaruit wil ik er één samenstellen.

Je zei daarnet dat je Emile's Relatieboot niet zo goed vond. Het was het enige samenhangende verhaal...
G: Dat is juist het punt: dat *had* het moeten zijn, maar dat is het niet geworden. We dachten gewoon: laten we het eens proberen. Maar dat valt niet mee, want het wordt allemaal onder je fikken vandaan getrokken en afgedrukt. Mij is het toen dus niet gelukt.

Jullie hebben eigenlijk nooit een afgerond verhaal gemaakt, ook niet in de tijd van De Balloen. De omstandigheden waaronder De Vrije Balloen De Balloen werd, zijn nogal onduidelijk. Kunnen jullie daar wat over vertellen?
G (tegen Wim): Weet jij dat nog?
W: De oude redaktie had gewoon geen zin meer en toen zeiden wij: laten wij het maar doen. Maar er waren teveel kennis en organisatorische kapaciteiten nodig om een maandblad te maken, dus waren we steeds met alles veel te laat. Tenslotte verscheen er nog maar één nummer per jaar: het september-oktober nummer, dat in januari uitkwam.

Wilden jullie van De Balloen meer een magazine maken, met kunstartikelen en zo?
G: Ja, maar dat was parels voor de zwijnen... Van Wulften begreep er geen barst van waar het over ging. Hij wilde vreselijk graag een blad dat *Doorzon* zou heten. Ik wil nu even iets rechtzetten: veel mensen denken dat ik enorm te koop loop met de naam 'Doorzon', maar ik was ontzettend tegen dat plan van Van Wulften. Hij heeft toen zo ontzettend aan mijn kop lopen zeuren, zeiken en smeken dat ik toch maar toegegeven heb. En dat is de *Doornzon-Vakantiegids* geworden; die heeft inderdaad heel goed verkocht voor een blad... 14.000 of zo.

Gespecialiseerd in punaises

Nu iets heel anders: hoe lang doen jullie over het tekenen van een pagina?
G: Dat is een ambtsgeheim.

Ik heb gehoord dat jij heel snel tekent.
G: Ja, maar dat is zo vervelend, hè, want als je zegt: over een pagina doen we vier uur, dan zegt iedereen: dat is ook snel! Maar, dat is alleen het *tekenen.* Je bent natuurlijk niet alleen aan het tekenen, maar je zit in het Kafee, je kijkt naar de teevee... in feite heeft dat allemaal met je werk te maken, met het plotten.

Dat jullie vroeger zo nauw samenwerkten, echt samen tekenden, was wel iets unieks.
G: Vroeger was het zelfs zo dat we in elkaars plaatje zaten te tekenen. Dan tekende ik bijvoorbeeld een stadsgezicht; maar ik was niet goed in auto's, dus dan zette ik een pijltje neer met daarbij: Wim tekent hier een eend. Alleen heeft Wim een keer gedacht dat die aanwijzing een balloon was, dus toen kwam er als tekst in het verhaal: *Wim tekent hier een eend.*

Hadden jullie, naast die auto's, nog gescheiden tekenspecialiteiten?
W: Ja, punaises. Maar die kwamen niet zo gek vaak in onze verhalen voor.

Gerrit de Jager

HOEWEL WE NU PAS BEGINNEN MET ZIJN VERHAAL LEGDE TOON LADDER* DE BASIS VAN ZIJN LOOPBAAN AL IN HET BEGIN VAN DE 60-ER JAREN....
TOON LADDER'S
TALENTENJACHT
THE BEATLES
HOU MAAR OP. DA'S NIKS.
VOLGENDE!
* EEN STRIP VAN PRUTSWERK

G: Wim is namelijk gek op punaises. Hij kwam dus steeds naar me toe om te vragen of ik in de verhalen niet een beetje naar die punaises kon toewerken. Nou, dat werd me gewoon een beetje te veel. Geestelijk kon ik het niet meer aan.

En had jij niet een of andere afwijking, waar Wim weer een hekel aan had?
G: Ja, ik wilde altijd heel veel sex er in... en dat vond Wim dan weer niet goed, dus dat botste natuurlijk.

Zijn er wel eens reakties gekomen op alles wat er in Doorzon gebeurt?
G: Voor een strip die zo populair is, komen er nauwelijks reakties. Ik denk dat het *veel* is, als er één brief per jaar over Doorzon binnenkomt.

Hoe verklaar je dat een strip als Doorzon zo goed verkoopt, terwijl de meeste goedlopende strips juist nogal aan de brave kant zijn?
G: Ik denk dat er juist *behoefte* was aan een ruige versie van *Jan, Jans en de Kinderen.* Er bestonden al wel allemaal strips waar sex in voorkwam, maar dat waren allemaal van die ondoorgrondelijke Franse kunststrips.

Wat tekenen jullie verder nog? Gerrit, ga jij voorlopig nog door met Liefde en Geluk?
G: Dat is mijn *favoriete strip.* Met *Liefde en Geluk* begin ik mijn werkdag, of werkavond. De plots die ik dan maak zijn vaak ook de opzet voor plots die ik voor *Doorzon* en *Roel* gebruik. Als ik bijvoorbeeld in *Liefde en Geluk* met surfen bezig ben, dan komt dat ook voor in *Roel* en *Doorzon.*

Hebben jullie ook samen aan Puck *gewerkt?*
W: Ik niet, en ik wil er ook *niets* mee te maken hebben!
G: *Puck* is gemaakt voor het meisjesblad *Club.* Willem Vleeschouwer tekende *Puck* eerst, en ik liep al heel lang tegen Wim te zeiken dat we maar eens een realistische strip moesten maken. Wim is daar een enorme voorstander van, dus het kwam er nooit van. Ik heb wel eens in de *Ironische Man* een realistische pagina gemaakt. Dat kwam zo: ik zag al die realistische strips en die vond ik zo ontzettend slecht dat ik dacht: nou, dat kan ik beter. Dus toen Vleeschouwer met *Puck* ophield, wilde ik het wel van hem overnemen. Dat heb ik dus gedaan, maar nu zit ik er aan vast. Het tekenen ervan kost me erg veel moeite. Die verhaaltjes, ja, dat ligt me wel, die meidenproblematiek: een tikje zelfmoord er doorheen, een snufje lesbisch... Het is waanzinnig populair.

Je gaat er dus toch mee door?
G: Ja, ik kan het met goed fatsoen nu niet maken om er mee op te houden. Als ik er mee bezig ben, vind ik het best leuk, maar *voordat* ik er aan begin... dat is echt een ramp.

Werk je bij deze realistische tekeningen ook gewoon uit je hoofd?
G: Ik doe het uit mijn hoofd, ja. Ik heb het in het begin met polaroids gedaan, maar dat viel niet mee. Ten eerste moet je altijd de meiden optrommelen, en die vonden het in het begin wel leuk, maar op den duur... En het werd een beetje te clean, want je zit aan de polaroids vast. Nu doe ik het dus gewoon uit mijn hoofd, maar dat valt niet mee.

De andere strips die je maakt kosten je blijkbaar weinig moeite. De snelste tekenaar van Nederland...
G: Als ik soms verhalen hoor over andere, realistische, striptekenaars... Wim en ik werkten al heel lang samen toen we hoorden over tekenaars die een *week* over één pagina deden. Dan vroegen wij ons af: hoe krijgen ze dat in godsnaam voor elkaar? Hoe kun je nou een *week* over één pagina doen? Maar ja, als je dan hoort dat iemand negen lagen papier op een lichtbak gebruikt... Henk Kuypers bijvoorbeeld had ergens een schetsje gemaakt van een mini die langs een tram scheurt; dat zag er echt perfekt uit. Maar de geïnkte tekening leek nergens naar: dat waren net twee blokkendozen. En op de cover van dat blad stond een tekening met een fiets er op en daar deugde *niets* van. *Als* je dan zo uitgebreid bezig bent, dan moet het ook *goed zijn.*

Dat hoor je vaak: de spontaniteit van de schets gaat bij het inkten verloren.
G: Ja, maar weet je wat het is: je bent geen foto's aan het maken, je bent aan het *tekenen.* Het gaat niet zozeer om hoe iets er naar de werkelijkheid uitziet, maar om het beeld dat je er van hebt. Het voorbeeld dat ik altijd weer aanhaal is het volgende: Wim had een keer in *Prut Pruts* een Amsterdamse tram getekend, in misschien vijf minuten. Ik heb ook trams gezien van tekenaars die eerst naar het GVB zijn gegaan en plattegronden en zo hebben gehaald. En die komen allemaal aan met van die blokkendozen, terwijl op die tekening van Wim die tram er *stond!* Zo *krom*, over een bruggetje. *Dat* is het beeld dat je van een Amsterdamse tram hebt. Als je *dat* nou tekent, dan *heb* je een Amsterdamse tram. Terwijl bij die anderen die tram er net zo goed eentje uit Den Haag had kunnen zijn.
Dat heb je ook met foto's. Wat is er nou

Han & Hanneke

NIEUWSTE REVU
DIER
GELD
MEN
AUTO
SPORT
NATUUR
SEX
KAT
WIJ BEGINNEN VOOR ONSZELF
DE LEVEN IN EEN TIJDPERK WAARIN DINGEN WAAR WE AAN GEWEND ZIJN, ZAKEN DIE IN ONZE OGEN ONWANKELBAAR SCHENEN, OP HUN KOP KOMEN TE STAAN.
WERKLOOSHEID, CRISIS, GEBOORTEREMMING, AUTOMATISERING EN NIEUWE INFORMATIEDRAGERS HEBBEN OOK MEDIALAND OP HAAR GRONDVESTEN DOEN SCHUDDEN.
VOORAL DE BLADENMAKERS ZIJN NU BANG DE BOOT TE MISSEN EN RENNEN ALS 'N KIP ZONDER KOP MET NIEUWE FORMULES ROND. ER ZIJN ECHTER NOG MENSEN OVER, DIE HUN HOOFD ERBIJ HOUDEN. EN DAT ZIJN WIJ.
Wij zijn een groep ondernemende jonge mensen met lef, uit de omgeving van het onderste beste leiding zuchtende blad NIEUWE REVU.
Met lede ogen hebben wij de laatste jaren moeten toezien hoe onder de schrikbewinden van hoofdredakteuren als FONS BURGER en recentelijk DERK SAUER, ons eens zo stevige en frisse volksblad verlept is tot een 2-friszol doemdenkerig pamflet, waarin LINKSE BOLSJEWIEKEN hun baan krijgen hun indoctrinerende visies over de nietsvermoedende abonnees uit te kotsen. Een blad dat zijn adverteerders wegjaagd door zaken, aan die kaak te stellen" in landen waar een gewoon mens nog nooit van gehoord heeft!
Voor al die mensen die -net als ons- de ontwikkeling bij de NIEUWE REVU blev zijn is er nu de NIEUWSTE REVU!
Voorlopig op nog maar 3 pagina's per week, opgenomen in de OUDE REVU. Maar je moet maar zo denken: de VISBOER verpakt zijn LEKKERS ook in een OUDE KRANT.
Wij van NIEUWSTE REVU willen terug naar de ROOTS, terug naar het instinct, zonder valse scrupules. Wij van NIEUWSTE REVU weten namelijk wat er in jou leeft. Wat leeft er in jou? In jou leeft SEX. Je hebt belangstelling voor SPORT. Je droomt van GELD en DURABLE AUTO'S. Je verdomd het je te laten uitpersen door BUREAUCRATIE EN BELASTINGSYSTEEM. Dij laat je niet van koevanf opleggen wat je wilt. HOREN en ZIEN en zeker niet wat je wilt. LEZEN! Je houdt van MOPPEN, je bent dol op HONDEN, KATTEN EN DIEREN en je interesseert je voor alles, als het maar niet ingewikkeld is. En je hebt een gezonde dosis NIEUWSGIERIGHEID naar zaken die je niet hardop durft uit te spreken en naar het PRIVÉLEVEN van de mensen op TEEVEE.
Wij van NIEUWSTE REVU zijn niet zoals jullie. Alleen hebben wij de POWER om al jullie wensen samen te ballen tot één SUCCESFORMULE! Op de volgende pagina's vast een voorproefje van JE NIEUWE LIJFBLAD: NIEUWSTE REVU!
NIEUWSTE REVU: WANT MORGEN IS AL NU!!!!!

realistischer dan een foto? Kijk bijvoorbeeld eens naar de sportpagina's in de Volkskrant van maandag. Als je die voetballers ziet die een omhaal maken, dan sta je te kijken van: wat een raar klein voetje heeft die man! Als je dat zo zou *tekenen*, dan zou het helemaal niet kloppen.

Als je niet tevreden bent over een tekening, verbeter je die dan of gooi je hem weg?
G: Die verbeter ik dan. Maar de tweede keer moet goed worden, anders gaat het me wel een beetje te ver. Ik had het laatst nog bij Wim. Hij moest even naar de wc en ik dacht: ik inkt zijn tekening vast even voor hem, en toen... *Vlatsj!* Een inktvlek. Door die rotpennen van hem.
W: Ja, op dat kerktorentje.
G: Ja, dat kerktorentje, vlak naast die geurvreter in de lucht.
W: Dat was een halve maan.
G: ... en toen heb ik er een hele serie stickertjes op geplakt. Dat werkt perfekt... Peter van Straten werkt zonder te schetsen, dus als het mis ging, gooide hij zijn tekeningen weg...
W: ... of hij tekende er dwars doorheen.
G: Ja, maar nu gebruikt hij ook stickertjes. Dat is alleen wel een probleem als je exposeert, want dan zie je op zo'n expositie allemaal stickertjes op de originelen zitten. Dat kan dus niet.

Of het wordt een nieuwe kunstvorm.
G: Mag ik nu eens iets vragen? Wij wilden graag een abonnement op Stripschrift...

Animerende werkster

In Wordt Vervolgd zijn een paar stukjes van jullie Doorzon-tekenfilm te zien geweest...
W: Daar hebben wij zelf niks van gezien.

'We praten alleen nog via onze advokaten...'

Maken jullie die dan niet zelf?
G: Nee, Van Wulften doet daar de produktie van. We moeten binnenkort toch eens langs om te kijken hoe het er uitziet.

Zijn jullie er dan helemaal niet bij betrokken?
G: Nou, we hebben het storyboard gemaakt. En voor zover ik het gezien heb, moet ik zeggen: het is wel competent geanimeerd, maar het is *geen* Doorzon.

Waar zijn die tekenfilms voor bedoeld?
G: De bedoeling was om ze te slijten op de videomarkt, als een soort voorfilms bij speelfilms. Ze hopen dat de mensen dan meer videofilms huren, omdat ze het vervolg van de tekenfilm willen zien. Dat is allemaal best, maar de manier waarop het gaat... Kort geleden was ik bij Van Wulften en toen ik daar in de keuken stond, hoorde ik de werkster tegen Theo van Gogh zeggen: ik ga dadelijk een stukje animeren aan de Doorzon-tekenfilm. Daar sta je dan zo bij en dan denk je: gôh... betaalt hij zijn animators dan zo slecht, dat ze er ander werk bij moeten doen?
W: Of betaalt hij zijn werkster zo goed dat hij zegt: nou, ga dan ook maar animeren...?
G: Dat zullen we uit laten zoeken.

Hebben jullie plannen nog eens samen een strip te gaan tekenen?
G: Nee, niet echt. Op het ogenblik hebben we geen plannen. Maar het is niet uitgesloten.
W: Niets staat vast.
G: Nee, niets staat vast. Gelukkig maar. Pas geleden stond er in de *Nieuwe Revu* een special over Amsterdam en daar hebben we samen zes strookjes voor gemaakt; wel apart getekend, maar toch...

Ze laten jullie vrij bij de Nieuwe Revu? Jullie kunnen doen wat jullie willen?
G: Ja, dat is erg leuk. Alleen de redaktie vindt het niet zo leuk. De redaktie zou er heel wat voor over hebben om ons er uit te krijgen.

Maar zijn jullie dan niet door diezelfde redaktie gevraagd om in de Nieuwe Revu te gaan tekenen?
G: Nee, door de *hoofd*redaktie. Kijk, die afkeer van de redaktie is natuurlijk wel te begrijpen... Wij maken drie pagina's in kleur, en dus is de redaktie die pagina's kwijt. Wij werken freelance en verdienen daarom relatief meer per pagina dan de redaktieleden volgens hun CAO. Dus er komen allemaal verhalen los, zo van: ik zag laatst De Jager in zijn nieuwe Saab Turbo, of: Stevenhagen heeft een nieuw spijkerjasje. Ik wil het best toegeven hoor, we verdienen goed... we hebben een nieuwe brommer in bestelling.
W: Ja... samen één brommer.

CARL BARKS

Het genie van Duckstad

Iedereen die in de jaren vijftig het Weekblad 'Donald Duck' las, staat wel een bepaald Donald Duck-verhaal bij. Is het niet het beroemde **Brandweerman**-verhaal, dan is het wel het **Echoput**-verhaal of het **Weddenschap**-verhaal. Al deze verhalen werden geschreven én getekend door één man: **Carl Barks**. Hij ontwierp figuren als Dagobert Duck, Guus Geluk en Willie Wortel en tekende bij elkaar zo'n 7000 strippagina's.

Het zojuist verschenen boek **'Carl Barks en de Mythe van Walt Disney's Donald Duck'** is het meest complete overzicht van het leven en werk van het genie van Duckstad.
Geschreven door Duck- en stripkenners Wim van Helden en Rob van Eijck, met bijdragen van Daan Jippes.

Stripschriftspecial deel
Formaat: 21 × 29,7 cm
122 pagina's
Prijs *f* 25,—

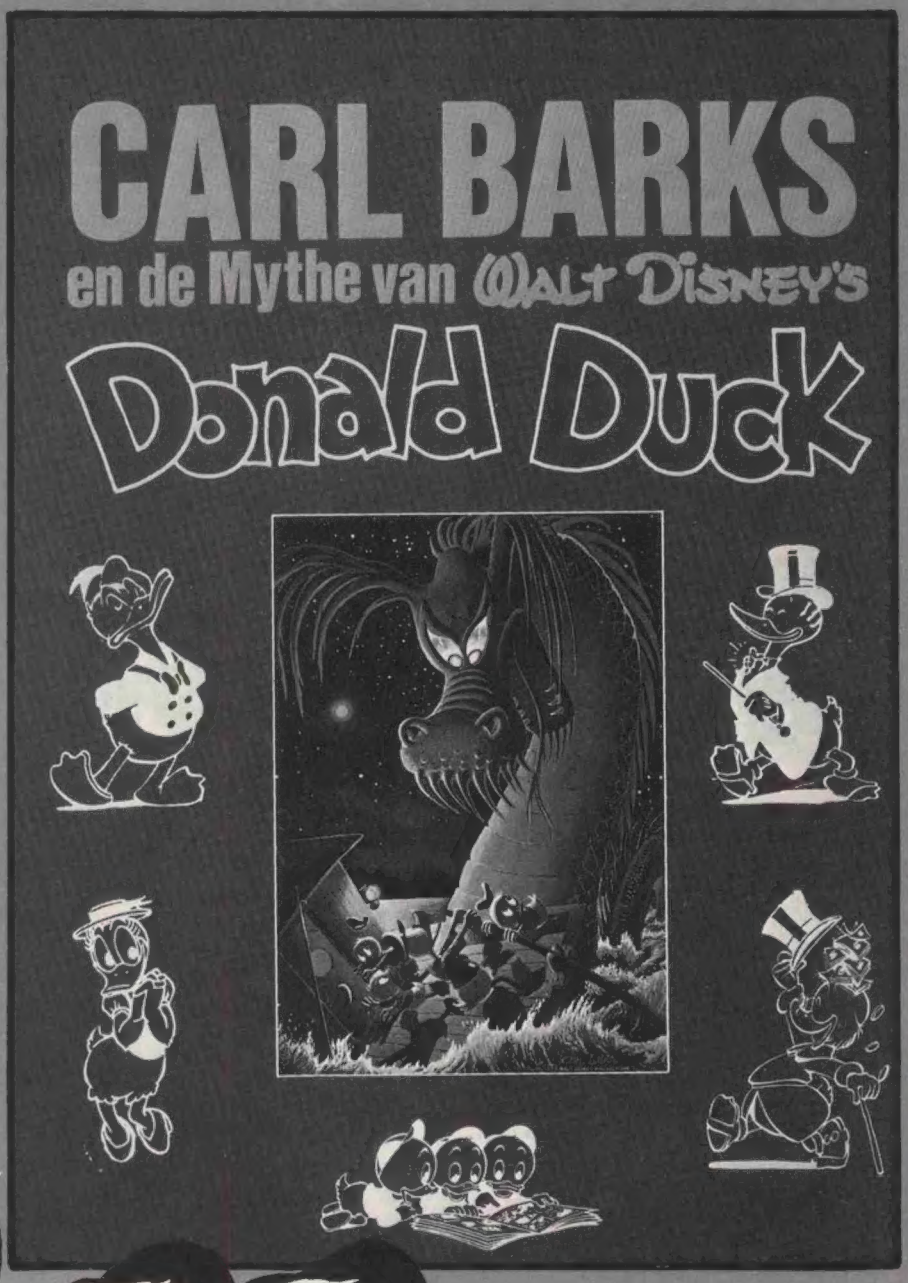

Vonk Uitgevers b.v.
Postbus 420
3700 AK ZEIST

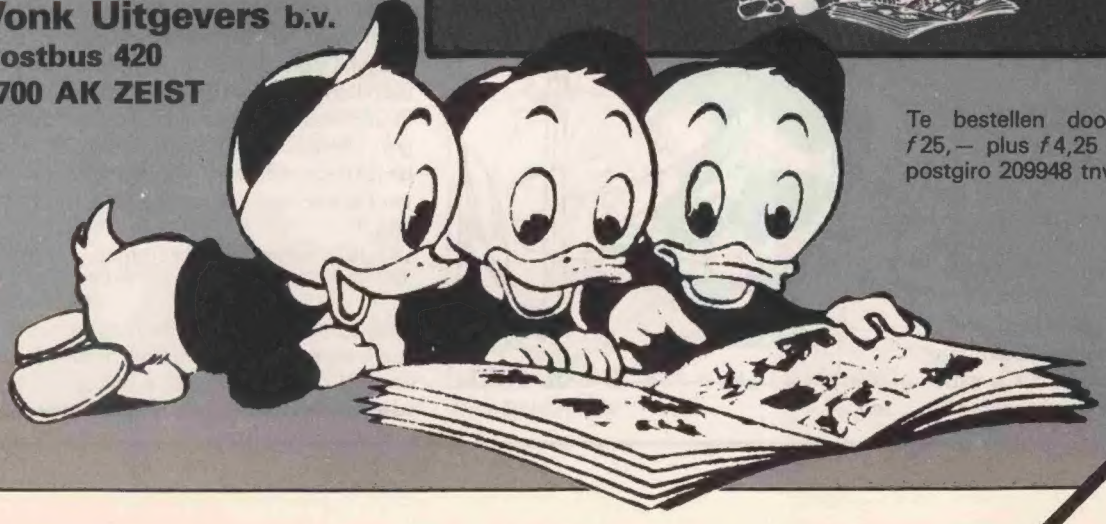

Te bestellen door overmaking van *f* 25,— plus *f* 4,25 aan portokosten op postgiro 209948 tnv Stripschrift Zeist.

STRIP SCHRIFT SPECIAL

Perfektionist Jean-Claude Gal: Het eerste ding dat van mij in het buitenland is gepubliceerd is een toeristische kaart

door Jacques Dhelliez

Jean-Claude Gal kennen we in Nederland van *De legers van de veroveraar* (Yendor 1979) en *De wraak van Arn* (Dakota 1984). Van beide verhalen werd de tekst geschreven door de vaste scenarist van Gal, Jean-Pierre Dionnet, de hoofdredakteur van *Métal Hurlant*.
Vóór de genoemde albums, die spelen in een vaag, ver verleden, tekende Gal *L'Aigle de Rome*, een verhaal over Romeinen, dat zich afspeelt in Spanje. Hij bood het in '69 aan *Spirou/Robbedoes* aan, maar het werd geweigerd. Jaren later werd het alsnog in het Frans uitgegeven (Pierre Charles, 1981).
Gal is van beroep tekenleraar, en hij tekent zeer gedetailleerd. Hierdoor is zijn stripproduktie zeer laag. Geen nood, de twee verschenen albums zijn altijd de moeite van het herlezen – of beter herbekijken – waard.
Hier volgt een interview met deze unieke Franse tekenaar, uit het fanzine *Tilt*, vertaald en bewerkt door René Smulders. Gal heeft het, behalve over strips, ook over zijn passie de woestijn, en over de oudheid.

Hoe verloopt de samenwerking met Dionnet? Wie heeft ideeën? Wie beïnvloedt de ander?
Dat gebeurt wederzijds. Dionnet kent zeer goed mijn beperkingen en mogelijkheden, en hij maakt voor mij een scenario op maat. Hij maakt de plot en de dialogen, waarin ik alleen maar op details ingrijp. Maar hij laat me helemaal vrij op alle andere punten, bladspiegel, keuze van de camerastandpunten, decors, enz.
Tegenwoordig heeft Dionnet toch minder tijd beschikbaar, door de uitgeverij (Les Humanoides Associées, RS) en de televisie, minder dan in de begintijd van *Métal*. Het is voor hem niet meer zo eenvoudig om aan een scenario te werken, en daarom is het waarschijnlijk dat we na het album waar we nu aan werken, ophouden met samenwerken.
Het betreft hier het vervolg en slot op *De wraak van Arn*. Het gaat me nog een hele hoop tijd kosten, want ik moet nog enkele tientallen pagina's tekenen. Af en toe schrijf ik er nu zelf een, en af en toe is het Dionnet die het doet.
Daarna ga ik misschien korte verhalen maken met verschillende scenaristen. Ik ben er trouwens laatst al mee begonnen, op een scenario van Cheraqui.

Nog steeds voor Métal?
Ja, ik blijf trouw aan het blad. Ik vaar er wel bij. Maar ik maak in ieder geval niet meer een verhaal dat zo lang is als *Arn*. Dat is krankzinnig. Het basisidee is gedurende

Zelfportret van Jean-Claude Gal uit Métal Hurlant 33 (1978)

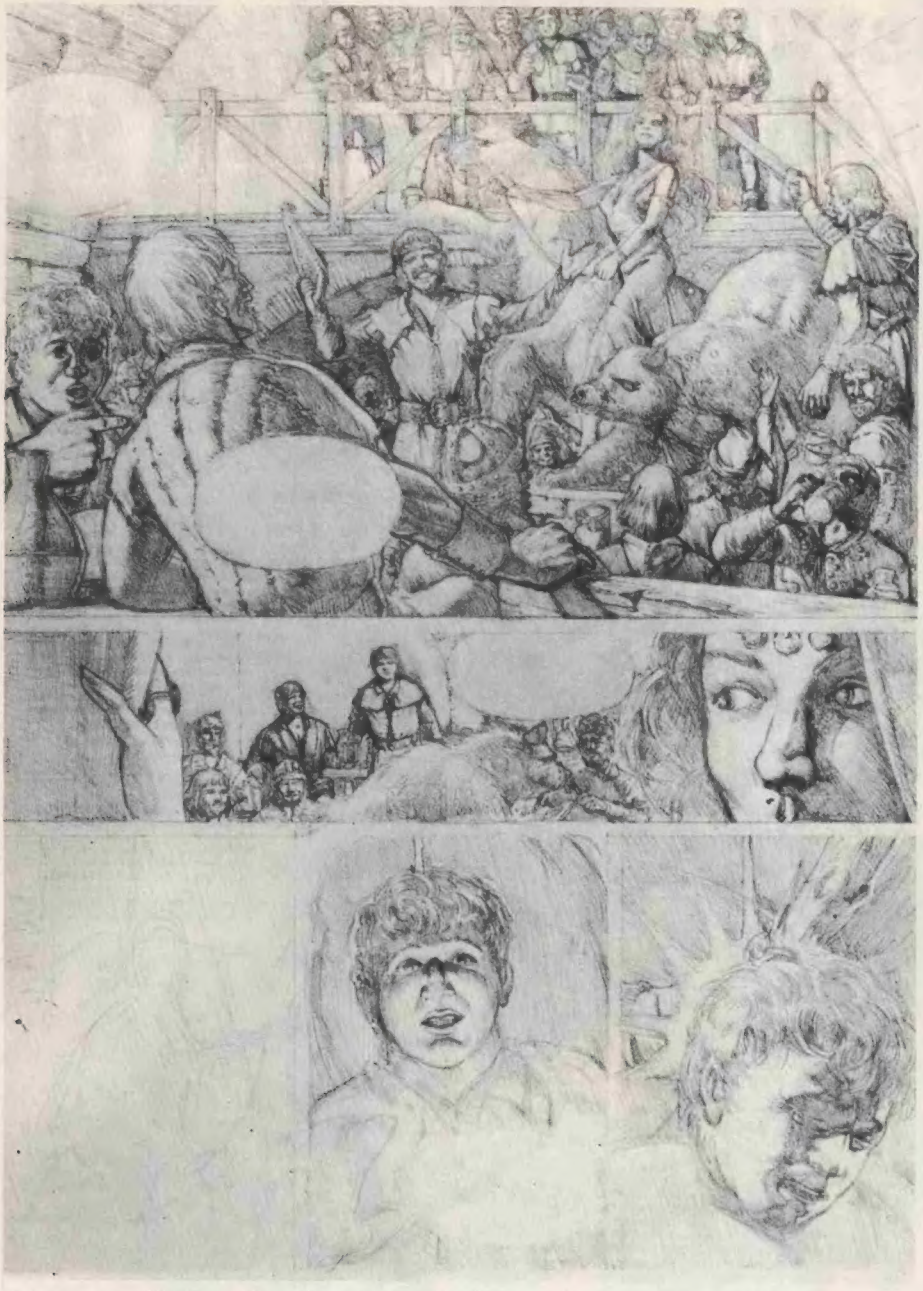

Schets voor Alfons en Donatien, later gebruikt voor De Legers van de Veroveraar

het werk veranderd, zodat er in het eerste album gaten zitten.
Het was niet duidelijk waar we heen wilden, het was een beetje vaag. Ik ben een beetje erg precies. Daarom heb ik voor de herdruk twaalf aanvullende platen getekend (die ook in de Nederlandse albumuitgave zijn opgenomen, RS).
Dionnet werkt liever met een scenario dat ruimte laat voor een interpretatie door de lezer. Ik geloof dat we elkaar, op een bepaalde manier, aanvullen.

De grote passie die we proeven in bepaalde tekeningen en decors van Arn, is de woestijn.
Ja, dat is mijn grote passie, altijd geweest. Alles fascineert me: de mensen, het landschap, hoe men leeft.
Ik had dat al heel vroeg. We hebben thuis een album van Nestlé, *Les merveilles du monde.* Er was een plaatje bij van een rots in Amerika, en ik zei tegen mezelf: die ga ik bekijken. Later dacht ik er minder aan, maar toen ik mijn eerste salaris had, ben ik er recht op af gegaan. Dat was in '66. Sindsdien ben ik vaak teruggegaan. Ik heb zes reizen gemaakt in het zuid-westen van de USA, en vier in de Sahara. Het zijn die twee woestijnen waar ik van hou, niet zozeer van andere. En ik heb meer interviews gehad over mijn reizen dan over mijn strips...
Het is misschien verbazend, maar hoe minder mensen, hoe meer contact. In de woestijn is men daar wel toe gedwongen, in de stad niet. Maar ik kan niet zeggen dat ik met de indianen echt contact had, uitzonderingen daargelaten. Ze komen vaak zeer gesloten over. Een beetje zoals in de films. Het zijn niet zulke praters. Ik heb vaak het gevoel een indringer te zijn als men terughoudend is. Dan dring ik liever niet aan. Het is ook de taal. Ik praat geen enkel Indiaans dialekt, terwijl ik me in het Touaregs niet slecht red. Voor mij zijn de Touaeregs de echte mensen van de woestijn.
Voor mijn tekenwerk heb ik veel van hun opgepikt. Ze hebben heel vreemde werktuigen, hangsloten, schilden. Ik heb er heel veel gebruik van gemaakt.
In de Sahara, bleef ik iedere keer lang, tussen de twee en vier maanden. Ik huurde dan gidsen en kamelen. Een keer was ik 32 dagen in Niger. Het is soms heel zwaar, maar het was zeer bijzonder.
Ik ga altijd alleen. Dat bevalt me het beste. Het is in je eentje al moeilijk. Met meer mensen vermenigvuldig je de kans op mislukkingen. En bovendien ben je nu in je eentje verantwoordelijk. Als de dingen fout gaan heb je alleen jezelf ermee. Maar het is altijd goed gegaan.
Ik ben met name in de gebergtes geweest: de hoogvlaktes van Tassilië en de Hoggar, in Lybië en in het massief van de Aïr, in Niger. Dat was een totaal andere wereld. Maanden lang bleef je volkomen geïsoleerd van de rest van de wereld.
De beelden van de bergen die overal in mijn tekeningen zitten, komen vooral daar vandaan. Ik meng ze, ik doe er van alles mee, maar de verbeelding is zoveel minder dan de werkelijkheid... Het is er veel vreemder dan men zich kan voorstellen.

Filmregisseurs gaan vaak naar Monument Valley.
Met name John Ford ging vaak naar Monument Valley en Castle Valley, in Utah. Hollywood-regisseurs hadden daar hun favoriete plekken. Er is een dozijn plekjes dat in elke western weer voorkomt, omdat die toegankelijk zijn voor voertuigen. Maar er zijn plekken, veel moeilijker toegankelijk, die nog veel wonderlijker zijn.

Uit L'aigle de Rome (1981)

Iedere keer als ik hierover praat heb ik verschrikkelijk heimwee. Zodra ik kan, ga ik terug naar de USA. Ik heb daar nog steeds een soort kampeerauto, een beetje oud ding.

In het album L'Aigle de Rome vinden we een poster die in de Verenigde Staten is gedrukt. Werd die alleen daar verspreid?
Ja, alleen daar. Ze werden verkocht in de nationale parken. Ik heb er maar vier gemaakt, maar ik hecht er veel belang aan, noem het maar sentiment. Het eerste ding dat van mij in het buitenland is gepubliceerd, is een toeristische kaart.
De kaarten heb ik gemaakt vanaf '71. Ik ben nu bezig met een gigantische kaart in kleuren van het zuiden van Utah.

Heb je nooit het plan gehad om een vervolg te maken op L'Aigle de Rome?
Jawel! Als het had gelopen... toen ik me presenteerde bij Dupuis, ontmoette ik Rosy, destijds artistiek direkteur van *Spirou.* Ik ben vijf uur bij hem binnen geweest. *L'Aigle de Rome* beviel hem goed. Op het eind zijn we naar Dupuis gegaan. Dupuis himself. Hij zat in een heel groot kantoor, een sigaar in de mond. Het leek wel *Citizen Kane.* Iets om nooit te vergeten. We praatten even, en toen zei hij dat hij het zou bekijken. Na enkele dagen stuurden ze het verhaal terug, met een briefje waarin ze zeiden dat ze het hadden gelezen, maar het een beetje te hard vonden voor jonge kinderen.
Maar ik had een compleet scenario voor drie vervolgverhalen voorzien, en al een synopsis voor een vierde. Het zouden vijf albums moeten worden. Ik wilde iets maken à la Hubinon, een epos. Het zou tien jaar in beslag nemen. Als Dupuis 'ja' had gezegd had ik misschien een heel ander leven gehad...
Momenteel interesseert het maken van een serie met een en hetzelfde personnage me niet meer. En weet je, toen ik aan *L'Aigle de Rome* begon kende ik *Alex* helemaal niet. Ik kende helemaal niets behalve *Spirou.* Ik leerde *Alex* kennen toen ik al een heel eind was met de geschiedenis. De laatste synopsis is eigenlijk een andere vertelling van *Het Etruskische graf,* dat een paar jaar later door Martin werd gemaakt. Het is hetzelfde verhaal, gebaseerd op een geheime Etruskische samenleving die overleefde in de buurt van Rome. Ik geloof dat met twee helden zoals die, twee Romeinen, de thema's zich op een of ander moment wel moeten overlappen. Zelfs met *Asterix.* Ik had net *L'Aigle de Rome* af of *Asterix in Hispanië* kwam uit, met stieregevechten en al.

Heb je altijd een passie gehad voor de Romeinse wereld, de Oudheid?
Ik hou ervan, maar het is geen passie. Ik ben alleen maar gefascineerd. Ik kan niet zeggen dat ik de Romeinse geschiedenis goed ken.
Ik heb me ook niet zeer serieus gedokumenteerd. Voor de kostuums van de Iberiërs ben ik naar een museum gegaan. Er waren daar twee of drie tekeningen, en ik heb wat gelezen over de geschiedenis van Spanje, dat is alles. Bij het tekenen van de Romeinen heb ik bijvoorbeeld een grote fout gemaakt. Ik had alle zwaarden links getekend, terwijl ze ze rechts droegen.
In feite is het tevergeefs om je te dokumenteren, het is altijd fout. En er is nog een ander probleem. Als je bij voorbeeld authentieke Romeinen maakt, geef je ze een wapenrusting van schubben of maliën, en helmen die uitlopen in bizarre veren. En het publiek gelooft dat je maar wat doet, want het lijkt helemaal niet op de Romeinen die ze gewend zijn.
Dat is ook een van de problemen van films over de oudheid. Als je een film over Cleopatra maakt, een serieuze historische film, dan kleed je de Romeinen dus zo, met maliën en pluimen, Cleopatra kleed je Grieks, want ze was Grieks, en ik geloof dat ze zelfs geen Egyptisch sprak, en je construeert Alexandrië als een Griekse stad. En het publiek gelooft dat je maar wat doet, want Cleopatra is niet Egyptisch gekleed, de Romeinen zien er raar uit, en er zijn geen pyramides. Toch zou het veel beter zijn. Hoe verder je teruggaat in de tijd; hoe moeilijker het wordt.
Ik weet niet of ik graag verhalen over de oudheid zou maken. Ik hou meer van de imaginaire oudheid dan van de echte oudheid. Een film over de Romeinen vind ik interessanter dan een geschiedenisboek. Ook al zou je proberen om iets gedokumenteerd te maken, je komt toch niet zover dat je een goed idee geeft van hoe het geweest is. En het eindigt ermee dat het bespottelijk wordt, een vlucht in overdokumentatie.
Kijk eens naar de western. De concepties van, zeg, de historische western, zijn in dertig jaar helemaal veranderd. En ik ben niet zeker dat de huidige ideeën juister zijn dan die van de 20er jaren. Die geschiedenis is pas een honderdtal jaren oud, dus wat kun je vertellen over duizenden jaren voor

L'aigle de Rome (1981)

Christus...? Nee, laten we zeggen dat ik er de voorkeur aan geef om de anekdotische en oppervlakkige kanten van de Oudheid te bekijken, met de fantasie van een 20ste eeuwse mens.
Franz maakt een curieus compromis met *Jugurtha.* Hij mengt het authentieke volledig met heroic-fantasy. Het is heel vreemd, en trouwens erg goed.

Je bent tekenleraar, en ook striptekenaar. Praten je leerlingen over je werk?
Nee, ze weten het niet. Sommigen hebben me wel eens gezien als ik boeken signeerde, en die waren een beetje verrast. Maar ik praat er liever niet met hun over.

Je zult wel niet veel tijd hebben om te tekenen.
Nee, niet veel. Momenteel geef ik meer dan dertig uur les. Dat is veel. Bij mijn leerlingen zijn er altijd wel een paar die van het tekenen van strips hun beroep willen maken. Dat is heel vreemd, want het is een beroep waarbij het heel moeilijk is om een plaatsje te krijgen. Ik heb in feite maar één leerling gehad die striptekenaar is geworden, namelijk Rousseau, die de avonturen van *Condor* tekent.

Onder het teken van de Leeuw (Gal/Cheraqui), uit Métal Hurlant 77 (1982)

JE EET TE-VEEL, ALFONS. STRAKS KRUG JE JE ARMEN NIET EENS MEER OM-HOOG OM EEN HAM AF TE HAKEN !
EN JIJ BENT OUD AAN HET WOR-DEN, DONATIEN. JE HIJGT ALS EEN KNOL ALS JE EEN STUKJE MOET KLIMMEN !

DE HOOP OP EEN BORD WARM ETEN EN EEN DAK BOVEN HOOFD LAAT ALFONS EN DONATIEN ONDANKS HUN VERMOEIDHEID SNELLER LOPEN, TERWIJL OVER DE BERGEN VAN AUVERGNE DE SCHEMERING VALT. WISTEN ZE MAAR WAT HUN TE WACHTEN STOND ! MAAR ZE VERMOEDEN NIETS EN TREKKEN VOL GOEDE MOED NAAR ...

EEN VERLOREN DORPJE, ERGENS IN DE BERGEN

ER IS GEEN HOND. WAAR IS IEDEREEN? ZOU ER EEN EPIDEMIE ZIJN GEWEEST?
DAT GELOOF IK NIET. ALS DAT HET GEVAL WAS ZOUDEN WE STRUIKELEN OVER DE LIJKEN!
IS HIER IEMAND?
WE KUNNEN WEL OP HEN WACHTEN..
NOU, IK VOEL ME NIET OP M'N GEMAK.
DENK JE MISSCHIEN DAT...
HOU JE MOND EN VERSTOP JE!
LEG MAAR EENS UIT!

LAAT ME LOS! LAAT ME LOS, SMERIGE BRUUT!
EEN MOMENTJE, SCHAT! ZEG ME EERST EENS WAT ER IN DIT KAKKERLAK-KENNEST AAN DE HAND IS!
ZE ZIJN BANG. ZE VERBERGEN ZICH!
BANG VOOR ONS?!
VOOR DE VLOEK! HET IS DE NACHT VAN ST. AGATHA!
IK BEGRIJP ER NIETS VAN! DUS JE VERTELT HET OPNIEUW, LANG-ZAAM EN DUIDELIJK, OF...
DAAR IS GEEN TIJD VOOR. ALSTUBLIEFT, VOLG ME!
GOED, MAAR GEEN STREKEN, HÈ!
DAARBOVEN IS HET!
WEES NIET BANG. KOM BINNEN!

ZO DOCHTER, BRENG JE GEZELSCHAP MEE? UITSTEKEND! GA ZITTEN, HEER, EN VERWAARDIG U DIT SOBERE MAAL MET ONS TE DELEN TERWIJL WE WAT KEUVELEN.
U MOET VERBAASD GEWEEST ZIJN TOEN U AANKWAM! NORMAAL IS HET EEN KLEIN, RUSTIG DORPJE. MAAR DIT IS ST. AGATHA-NACHT...
ZEKER, JA, ST. AGATHA!
IK ZIE DAT MIJN DOCHTER U AL OP DE HOOGTE HEEFT GESTELD. ELK JAAR OPNIEUW JAAGT EEN AFSCHRIKWEKKEND MONSTER, EEN DIENAAR VAN HET KWAAD, ONS ANGST AAN. VORIG JAAR...
VADER, U BEDERFT DE MAALTIJD VAN DIE EDELMAN!
WELNEE, GA VERDER, HET BOEIT ME.
MIJN DOCHTER HEEFT GELIJK, LATEN WE HET OVER UZELF HEBBEN: U BENT SOLDAAT... MISSCHIEN TROUBADOUR?
NEE, PELGRIM.
UITSTEKEND! MISSCHIEN KUNT U ONS HELPEN EN ONS, MET DE HULP VAN ONZE HEER, VERLOSSEN VAN DAT MONSTER, ZOALS IK ZELF GEDAAN ZOU HEBBEN ALS IK NOG UW JEUGD EN KRACHT BEZAT!
JA, REDT ONS!
UH... IK MOET ERG VROEG VERTREKKEN!
NATUURLIJK KUNNEN WE U SCHADELOOS STELLEN: 30 OF 40 DUKATEN...
GOED DAN. NIET ZOZEER OM DE 50 DUKATEN, MAAR OM JOU EN JE DOCHTER EEN PLEZIER TE DOEN!

HET MONSTER SCHUNT BANG TE ZIJN VOOR SOMMIGE DIEREN: HET IS AL EENS VERJAAGD DOOR EEN HOND! WE HEBBEN DEZE VERMOMMING GEMAAKT. WILT U DIE EENS...
DAT IS VERREKTE ZWAAR!
HET IS TEGELIJKERTIJD EEN BESCHERMEND HARNAS. EEN LAATSTE RAAD: PRAAT VOORAL NIET, ANDERS DOORZIET HET MISSCHIEN DE LIST.
PERFEKT. DE VERMOMMING IS PERFEKT!
JA... MAAR DENKT U ERAAN MIJN KAMERAAD TE WAARSCHUWEN?
DAT DOEN WE, WEES NIET BANG. KOM, IK WIJS U DE WEG!
HIER IS HET, IN DEZE VERVALLEN ARENA... DAAR KOMT HET STEEDS TEVOORSCHIJN!

OP DAT MOMENT KOMT DE MAAN ACHTER DE WOLKEN VANDAAN EN VERLICHT DE ARENA...
GODVER !!
WAT ?
WAT ZEI JE DAAR ?
ALFONS !
DONATIEN !

LEG DAT EENS UIT!
HUM! NEEM ONS DIT GRAPJE NIET AL TE KWALIJK... ER GEBEURT HIER NIET VEEL... WE HADDEN DAT OUDE, VERVALLEN CIRCUS... DUS... WE WILDEN HET GEVECHT TOCH NET BEËINDIGEN. HIER, JULLIE GOUD. EN WE PRATEN ER NIET MEER OVER, HÈ!

DE VOLGENDE OCHTEND.
DE WINTER IS BIJNA VOORBIJ, MAAG EN BEURS ZIJN GEVULD: EEN MOOIE DAG, DONATIEN!
NOU EN OF, ALFONS!
WAAROM LACH JE?
EN ALS WE NU EENS ECHT OP PELGRIMSVAART GINGEN? NAAR ST. JACQUES!
BEN JE GELOVIG GEWORDEN?
NEE, MAAR ZE ZEGGEN DAT HET IN HET ZUIDEN AL VOLOP ZOMER IS.
Ginda

TEKST: DIONNET/ TEKENINGEN: GAL

VERTALING: MAT SCHIFFERSTEIN
LETTERING: PETER KUIPERS

WaRP GRAPHICS: lets meer dan 'alleen maar een elfenverhaal'

door Cor Stiemer

Op vakantie in Engeland ontmoette ik Linda Miller, de oprichtster van de Europese Elfquest fan-club. Zij vroeg me of de Nederlandse stripliefhebbers geïnteresseerd zouden zijn in een gesprek met Wendy en Richard Pini. Om eerlijk te zijn weet ik niet zeker hoe het Nederlandse publiek tegenover Elfquest (EQ) staat, omdat de albums in niet al te veel zaken te krijgen zijn. Maar om een lang verhaal kort te maken, ik ging met Linda mee naar de Albacon '84 in Glasgow, waar WaRP (Wendy and Richard Pini) ook zouden zijn.

Nu, we hebben hier een heleboel s.f. gezien, maar laten we het eens hebben over science fantasy. En we nemen speciaal de elfen apart, want hier tegenover me zitten Wendy en Richard Pini en zij tekenen Elfquest.
Richard: Wel, Wendy tekent het.

Waarom Elfquest? ... Nee, waarom elfen?
Wendy: Waarom niet?

Ik bedoel, waarom deed je het? Wat deed je dit besluit nemen?
W: EQ is een verhaal dat al door m'n hoofd speelt sinds ik een klein meisje was, maar de karakters en figuren hebben in verschillende soorten en maten in mijn verbeelding gespookt. Ik heb altijd al van sprookjes en fantasie gehouden, ik heb altijd al getekend. In 1977, toen Star Wars, The Lord of the Ring, Wizards, Close Encounters, etc. uitkwamen in de media, stelde ik het idee voor aan Richard: Waarom maken we niet een strip gebaseerd op dit verhaal en wagen de gok. Want een fantasiestrip schrijven en tekenen was in die tijd altijd een gok. Een verhaal gebaseerd op puur en alleen elfen, zonder de gewoonlijke tovenaars, draken, monsters, etc. was nog nooit eerder gedaan.
R: Als elfen zijn ze toch een herkenbaar

fantasiesymbool. En Elfquest is een erg symbolisch verhaal. Er zit een groot deel autobiografie in en er zit veel psychologie in. Ze zijn menselijk genoeg om de lezer er zich mee te laten identificeren, maar ze zijn buitenaards genoeg om exotisch te zijn.

Ze zien er lief uit.
W: Oh-oh, hij heeft het woord gezegd, hij heeft hét woord gezegd.

Ja, zelfs Cutter, zelfs zijn vader, met die baard.
W: O.K. Sommige mensen vinden ze lief, anderen niet. Waarom vind jij ze lief?

Waarom vind ik ze lief? Ik weet het niet, misschien door de grootte van hun hoofd, hun ogen. Ze vallen me allemaal op als... eh... ik wil niet aanvallen...
W: Doe je niet.

Ze lijken me allemaal, wie dan ook, vrouwelijk.
W: Dat is interessant, omdat we een redelijk gelijke lezerskring hebben, wat geslacht betreft. Algemene comics (superhelden) hebben een groter aantal mannelijke lezers. EQ heeft 50/50% lezerskring en een wijde leeftijdsgroep. Heel weinig mannelijke lezers schrijven ons dat onze karakters vrouwelijk zijn.
Elfen hebben de traditie fijngevoelig en delicaat getekend te worden. Wat wij geprobeerd hebben, is die fijngevoeligheid te bewaren, maar er ook moed en kracht aan toe te voegen.

Op dit punt zou ik graag willen wijzen op pagina 5, boek 1, waar je op het eerste plaatje de elfen ziet, die in het kasteel uit de lucht zijn komen vallen.
R: De buitenaardse wezens.

Juist. Ze zien er uit als de klassieke elfen, breekbaar en angstig. En op het tweede plaatje zie je dezelfde basisstruktuur van oren, ogen, handen, etc. maar ze kijken of ze niet de kaas van hun brood laten eten.
R: Wat ze ook niet doen. Ze zijn harder, gemener en moediger.

Maar ze lijken nog steeds op kinderen. Ze hebben dat delicate niet verloren.
W: Nu heb ik al heel wat kritiek gehad, net zoals ik populariteit heb, en sommige mensen zeggen dat de karakters té mooi zijn, te kinderachtig en ze mijden het, omdat ze er bang voor zijn, of zich er niet in *willen* interesseren.

Weet je, op een bepaald moment kwam het in me op dat er nergens een muziekinstrument gebruikt wordt.
W: Jawel, hoor.
R: Ja, die hebben we wel, ik denk dat je die gemist hebt, want wanneer de twee stammen samenkomen worden er, hoewel primitieve, instrumenten gebruikt.
W: De Wolfrijders zingen, maar hebben verder geen muzikaal instrument.
Toen ik EQ oppakte dacht ik: 'Weer een of ander fantasie boek over elfen.' En met tegenzin begon ik eraan en toen ik het van voor tot achter gelezen had, dacht ik 'Mijn hemel, het héeft iets!' Ik kan maar niet ontdekken wat het was, maar later wist ik het plotsklaps. Toen ik eerdere delen ervan gelezen had – ik heb nrs. 10 en 12 gelezen – was het zomaar een brok verhaal. Maar toen ik het eerste boek las, las ik de hele ondergrond van het elfenras. En wat me nog het meest beviel waren de trollen. Ik hoop dat er meer van komt. Ik vond ze grappig.

R: Jij zit voor de rest van de serie gebeiteld. Het probleem is, dat EQ maar drie keer per jaar uitkomt. Het is geen maandblad en dus hebben de lezers tijd genoeg om ongeduldig te worden. Het feit dat je boek 1, of zelfs deel 1 t/m 19 kon uitlezen, geeft je een groot voordeel. Je kunt in een keer alle informatie in je opnemen die anderen elke vier maanden bij elkaar moesten sparen.

Dus je moet het zien als een roman. Je pakt geen boek van Heinlein of wie ook en begint bij hoofdstuk 4.
R: Precies.

Dus degenen die in de winkel deel 14 of 17 of 19 zien liggen, zullen niet zo gauw geïnteresseerd zijn, omdat ze niets van deze elfen weten, dus geven ze niets om hen.
R: Juist. Het is gewoon één grafische roman.

Op het introductievel staat, dat jullie het hele verhaal van begin tot eind kennen.
W&R: Oh, ja, zeker.

Wat betekent dat er een limiet is. Je doet EQ niet eindeloos.
W: De meeste 'comics' zoals Superman, Spiderman, etc. hebben een 'open eind'. Ze gaan eindeloos door met steeds nieuwe plots en verhalen. En ze kunnen een belangrijk persoon doden, en hem/haar later, als de fans dat graag willen, weer op een of andere manier terughalen. Denk maar eens aan Phoenix, van de X-Men. Maar EQ was vanaf het begin geschapen als een massief geheel. Tijdens de zeven jaar dat we er aan gewerkt hebben – en dat waren harde jaren – hadden we een doel waar we langzaam naar toe werkten.

Je hebt de eerste 5 delen ook als roman uitgebracht, is dat juist? Waarom!? Dat is toch helemaal buiten het doel om?
R: Nee, absoluut niet. EQ is een erg rijk verhaal en het heeft expressies in verschillende vormen nódig. We begonnen met de zwart/wit strip, toen kwamen de gekleurde boeken. Die kleur gaf een extra dimensie. Toen we benaderd werden om er een roman van te maken, die de delen van 1 t/m 5 zou omvatten, ontdekten we onder het schrijven dat er weer een extra dimensie zich openbaarde: er was een mogelijkheid om de achtergronden van de figuren uit te diepen. Hun motivaties, hun gedachten, hun gevoelens, waar in de strip gewoon geen ruimte voor was. Het werd een rijke expositie van bepaalde dingen.
W: We hebben het gedaan voor mensen die mijn tekenwerk niet uit kunnen staan *(algemeen gegrinnik)* en deze mensen schreven 'Ik heb nooit van strips gehouden, maar ik las de roman en het was prachtig.'
R: Als je de roman leest, kun je de karakters naar je eigen ontwerp in je hoofd vormen.
W: Toen de Wolfrijders vier dagen door de woestijn reisden, zagen ze er in de strip nog schoon en netjes uit, maar wanneer je de roman leest, wordt je verteld dat ze onfris ruiken en smerig zijn.
R: De roman stelt ons in staat om op details in te gaan, maar in een strip kun je iets laten zien, een gezichtsuitdrukking of een beweging, die je nog niet met 10.000 woorden goed kunt beschrijven.

Van vele fenomenen zoals Star Trek, etc. krijgen fans de neiging om hun eigen draai aan de karakters te geven. Heeft EQ dit ook?
R: Oh ja, twee of drie jaar geleden besloten we een eigen EQ-fanclub op te richten, omdat we veel brieven ontvingen waarin mensen hun eigen EQ-gerichte verhalen, gedichten, tekenwerk, etc. creëerden. We hebben zelfs kleiwerk van New Moon en Cutter, en Leetah van brood. En we gebruikten de fanclub om deze dingen te coördineren. Kennelijk is hij behoorlijk gegroeid, want er zijn meer dan 3000 leden, waarvan bijna 100 in Europa. Er zijn afleveringen van de fanclub-tijdschriften (The Lodestone) waarin de fans hun eigen verhalen schrijven en eigen karakters ontwerpen.

Doen ze ook 'cross-universe' verhalen?
R: Inderdaad, maar dat was nooit onze bedoeling geweest, omdat je dan soms werkelijk absurde situaties krijgt. Er is een verhaal waar Cutter en Skywise (Hemelwijs) iemand tegen komen, die ze werkelijk mogen, en wanneer Cutter vraagt waar hij vandaan komt, zegt de vreemdeling 'Van de sterren'. En dan zegt Skywise 'Zie je wel, er kan niets slechts van de sterren komen.' Waarop de vreemdeling zegt 'Goddank, de Klingongs zijn hier nog niet geweest.'
W: Weet je, dit is het punt waar je de fans van de profs kunt onderscheiden. We vinden het erg plezierig om om met de fans bezig te zijn. Ze zijn verbijsterend, ze zijn komisch, ze zijn *mensen*. Maar ze schrijven ons dat ze net doen of ze géén mensen zijn, ze denken dat de wereld verknald is, en dat ze blij zijn dat we EQ gemaakt hebben, zodat ze *elfen* kunnen zijn. En dan schrijven we ze terug dat ze altijd al elfen waren, omdat alles wat je in EQ vindt, je ook in de wereld terug vindt. Het is gewoon een reflectie van de mensheid. Er is niets in de elfen dat niet in de mensen zit. Je moet gewoon naar buiten gaan en van die mensen houden.

En toch is het eerste boek een anti-mensheid verhaal.
W: Oh nee!
R: Het is niet anti-mensheid. Het is gewoon een situatie die opgezet is om later gecorrigeerd te worden.

Dus je kunt niet het eerste boek lezen en dan stoppen?
R: We zeggen graag dat EQ geen verhaal is van 'goed' tegen 'slecht'. Meestal vind je die woorden in hoofdletters. Zowel de elfen als de mensen hebben hun goede en slechte kanten.

Als ik deel 1 lees, krijg ik de indruk, dat het verhaal gesitueerd is op aarde.
W: Het is de aarde zoals wij zouden willen dat hij is. Het is niet onze aarde.
R: Dit is een groot punt in onze fantasie. We maken er een punt van, dat de mensen goed begrijpen dat dit de aarde niet is. En toch is er genoeg gelijkenis zodat de lezer zich thuis kan voelen, als hij door de paden van deze wereld loopt. We willen niet dat het de aarde is, omdat de mensen suggeren, dat dit misschien ver in het verleden of ver in de toekomst gebeurt.
W: Er zijn mensen die zeggen dat EQ tijdloos is. Ik zeg graag dat EQ ook nog wereldloos is. Het is een plaats in je geest en je hart. Ik heb de wezens in deze wereld net genoeg veranderd, zodat je kunt zeggen dat ze niet van onze wereld zijn.

O.K., de volgende vraag: Hoeveel lezers hebben jullie?
R: Nou, dat is een moeilijke. We weten hoeveel exemplaren er gedrukt, verscheept én verkocht worden, dat zijn er zo'n 85000 (bij deel 17), maar...

Met hoeveel waren jullie begonnen?
R: Tien.... duizend. En dat is een misleidend getal, omdat dat eerste deel 8 of 9 keer herdrukt is. Er zijn er totaal waarschijnlijk meer dan 100.000 gedrukt. Maar als je vraagt hoeveel lezers we hebben, moet dat per exemplaar zijn. En als ik de brieven zo lees, zeggen ze: Ik less het, m'n twee broers lezen het, m'n drie zusters lezen het, en ik heb m'n vader en moeder ook zover gekregen. Ik gok dat we mogelijk zo'n twee/driehonderdduizend lezers hebben.

Wat gelijk staat met een doodnormale goed verkopende comic.
W: Wat niet doodnormaal is. Ik denk dat de *X-Men*, de bestverkopende comic van de States, rond de 300.000 ligt en degene die erna komt er ver onder ligt.

Ik heb gehoord dat EQ een animatiefilm gaat worden. Is daar iets over te vertellen?
R: Het was de bedoeling om er een animatie-film van te maken en we hebben de laatste paar jaar besteed om er wat van te maken. Jammer genoeg is Nelvada, na zijn misser met Rock & Rule, wat ik geen slechte film vond, op een punt gekomen, dat ze geen animatiefilm meer willen doen.

Wendy Pini als Red Sonja

Maar ze willen nog steeds EQ doen, maar dan als een 'life-action' film, wat absoluut absurd is.
W: In een van onze laatste gesprekken vroegen we hoe ze het effect wilden verkrijgen van Wolfrijders op wolven, Gliders op vogels, etc. 'Wel', zeiden ze, 'we nemen gewoon een stel kinderen, geven ze kostuums en zetten ze op getrainde wolven'. Getrainde wolven?... ja, ja.
R: Maar er komt een film. Het zal misschien lang duren, maar hij komt er, want daar is EQ oorspronkelijk voor ontworpen.
W: We zitten al met het idee te spelen om het zelf te doen... zo gauw we ergens $50.000 vandaan kunnen halen.

Ik had een tijdje geleden een vriendin op bezoek, die nog nooit EQ gezien had en zij zei dat het wat weg had van een Japanse strip.
W: Dat heeft ze nog niet zo slecht gezien, want mijn werk is sterk beïnvloed door Samuteseka, die de Japanse Walt Disney is.

Aha. Wel, wat mij nu eigenlijk nog bezighoudt, is wat jullie gaan doen na de laatste (nr. 20).
R: Dan gaan we eindelijk uitrusten. We hebben EQ 8 jaar non-stop zonder vakantie gedaan. Maar we gooien de figuren niet weg, we rijden er niet met een wals overheen, want we hebben nog andere projecten.

Ik hoorde iets over A Distant Soil.
R: De originele titel is 'To seek your hero in a distant soil' en het komt uit een gedicht dat een paar honderd jaar geleden door Thomas Grey geschreven is. Het is een van de projecten. Als uitgever houd ik ervan uit te geven en ik spreid mijn exploiterende vingers over de wereld op zoek naar nieuwe talenten. Distant Soil is een sciencefictionverhaal, waarvan het eerste deel al uit is. Mijn persoontje heeft het geschreven en de nieuwe tekenares is Colleen Doran. Er komen nog een paar andere tijdschriften, zoals Myth Adventures. Een geadopteerd verhaal van Bob Asperin en getekend door award-winnende humorist Phil Foglio. En Wendy heeft nog plannen voor freelance werk.
W: Ik heb een paar interessante aanbiedingen gehad van Marvel Comics...

Jij bent toch helemaal geen Marvel figuur?
W: Oh, kom nou, je stopt me in een hokje. Ik ben al jaren die 'Elf-Lady'! Je denkt dat ik alléén maar elfen teken. Maar ze willen helemaal niet dat ik Marvel-stijl verhalen doe. Ze willen Pini-werk. Jim Shooter heeft in ieder geval gezegd dat het een eigen figuur mag zijn, of een van hun figuren. Maar ik wil voorlopig geen elfen meer doen. Zeven jaar EQ tekenen heeft me ontzettend gelimiteerd.

Oh, maar ik heb ook verhalen gehoord dat jullie de geschiedenis van 'The blood of ten chiefs' gaan doen.
W: Maar dat hoef ik niet te doen.
R: Dat is nog een experiment dat we gaan doen. We willen de EQ-wereld vergroten, door grote EQ-fans verhalen te laten schrijven over elfen waar wij niet veel over verteld hebben. Het wordt een professioneel werk over de tien chiefs die vóór Cutter de Wolfrijders leidden.

Kun je een paar namen noemen?
W: Bob Asperin.
R: En zijn vrouw Linn Abbey. C.J. Cherriff, Colleen Doran, waar we het net nog over hadden. En nog een paar namen die me niet te binnen willen schieten.

Laten we eens teruggaan naar het begin. Het moet een behoorlijke gok geweest zijn om deze nieuwe figuren te introduceren.
R: Ja, dat is waar. Een nieuwe strip beginnen is geen gemakkelijke klus.
W: We wisten niet dat het bijna onmogelijk was, toen we het deden.
R: Het was een gok in verschillende opzichten, want we wilden het in het begin helemaal niet publiceren. We wilden het maken en dan verkopen aan iemand die het uitgaf. Maar geen van de grote uitgevers-Marvel en D.C., om precies te zijn – dachten dat het commercieel genoeg was, dus wezen ze ons af. We vonden een kleine uitgever in het mid-westen van Amerika, die er in slaagde om het eerste deel uit te geven.
Maar we waren erg teleurgesteld over de kwaliteit, we hadden problemen met de uitgever, dus we zeiden 'bekijk het maar, we doen het zelf wel!' Dus het eerste dat we uitgegeven hebben was nr. 2. Tegen die tijd hadden we wat huiswerk gedaan, we spraken met mensen, die hun eigen bladen uitgaven en die zeiden 'je moet dit nemen en dat in de gaten houden, etc.'. Gelukkig hadden we al geld ontvangen van het eerste nummer, want we hádden er al distributie van gekregen. Maar we moesten toch geld lenen, wat we in een maand al terug konden betalen. En we hebben sindsdien niet meer achterom gekeken.

En nu is het een kleine industrie geworden.
W: Niet zo érg klein meer.
R: Toen we begonnen hadden we geen van beiden gedacht dat het zo zou groeien. Maar zoals je ziet zijn er de zwart/wit strips, de gekleurde boeken, de roman. Er zijn twee spelen: Het rollenspel en het bordspel. Er zijn de 25mm figuurtjes voor het rollenspel, er zijn de T-shirts, er kómt een animatie-film, er zijn vertalingen in verschillende Europese landen en er komt *merchandising.*
W: Het ironische van dit alles is dat, toen we naar Marvel en D.C. gingen – en dat hebben we ze nooit kwalijk genomen – ze het te ongewoon en niet commercieel genoeg vonden, dat ze de gok niet wilden nemen.
R: Net zoiets als wanneer Universal E.T. afwijst.
W: Precies. Maar Marvel zal, als wij klaar zijn met deel 20, de hele serie herdrukken in kleur.

Ik herinner me een aflevering van de X-Men, waarin Kitty ergens opduikt en een T-Shirt van EQ draagt.
R: Ja, dat is een van die dingen waar we aan denken, als we eindelijk in bed liggen, en dan verschijnt er zo'n voldane glimlach rond onze lippen.

Weet je, er zijn mensen die, als ze problemen hebben, naar Star Wars of Star Trek kijken en er dan weer tegenaan kunnen. Ik heb dat ook met EQ. Als ik een moeilijke dag heb, ga ik wat van EQ lezen en dan kan ik er weer tegen.
W: Dat komt doordat EQ een paar grote waarden bevat. We proberen de filosofie

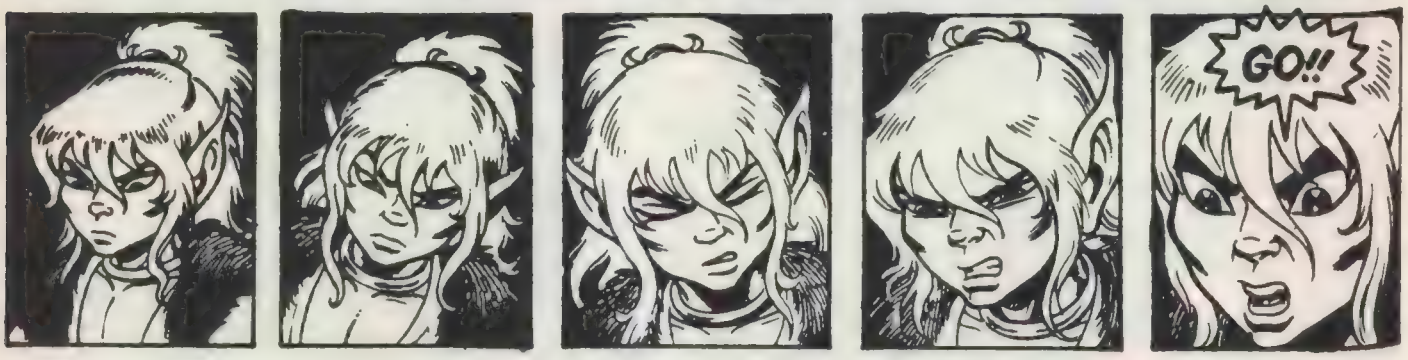

van het leven naar voren te brengen, waarvan we denken, dat die het waard is om over na te denken. Een van die filosofiën is – zonder op een hippie te willen lijken – dat je eerst moet nadenken voordat je ergens tegenaan trapt, of iets openlijk verwerpt.
R: EQ is ook behoorlijk onbeschaamd. De hoofdrolspelers – de Wolfrijders – begonnen erg onschuldig. Ze hebben er nog veel verloren, gedurende hun avonturen, maar er is toch nog wel wat van over. Ze zijn erg onbeschaamd en niet bang hun emoties te laten blijken, gevoelens tonen. En ik denk dat dat in onze gemeenschap nog steeds een schande is. Je hoort niet te huilen, je laat niet je levensstandaard op straat zien. Maar als iemand EQ leest zien ze dat wel en ze kunnen er op reageren, onbeschaamd.

In de introduktie stond dat het EQ-verhaal gebaseerd was op jullie autobiografie; is dat waar?
R: Sommige scènes zijn echt gebeurd. Er is een scène waarin Cutter gebeten wordt door een eekhoorn, die hij van de verdrinkingsdood wilde redden. En dat is precies wat er met mij gebeurd is.
W: Er is ook een scéne met vuurvliegen in deel 10 die echt gebeurd is met Richard en mij. We kwamen op een veld, dat vol zat met die insekten, dat was prachtig.
R: Maar je kunt het ook symbolisch bekijken. Een fan heeft EQ eens beschreven als 'Selfquest', wat een preciese beschrijving is waar we nooit aan gedacht hadden. Maar in die 7 jaar zijn onze manieren van doen en laten erg veranderd en dat wordt gereflecteerd in de strip.
W: De figuren veranderen steeds, ze zijn niet evenwichtig.

Dat is iets wat je vaak ziet: Een jongeman die zich in de loop van de avonturen opwerkt naar volwassenheid. Kijk maar naar Luke Skywalker. En dat is ook het geval met Cutter.
R: Met Cutter, Leetah, Skywise. Eh... ze vormen allemaal facetten van ons. Leetah's angst voor de zonsverduistering (deel 8) komt voort uit Wendy's gevoelens over de grootheid van het heelal.
W: Ik ben eigenlijk een primitieveling. Als men kaartjes gaat verkopen om met de Space-Shuttle mee te gaan, sta ik beneden Richard uit te zwaaien, want hij gaat, maar ik kan deze planeet nooit verlaten.

Er zijn wat vragen die de fans uit Europa me gegeven hebben. Willen jullie die beantwoorden?
W&R: Ja hoor, vuur maar af.

Jullie komen vaak op conventies, komen er nog speciale EQ-cons?
R: We hebben wat verzoeken gehad om op conventies te komen, maar ik zal me beperken tot dit jaar. Eh... we gaan morgen terug naar Amerika en verschijnen dan in augustus/september op de Lacon II, die de grootste s.f. conventie van de wereld is en waar de eerste EQ no. 20 gepresenteerd wordt. Er is een Quest End in Austin op 8 en 9 september en daarna gaan we naar de Europese Quest's End, de Conquest in Schotland op 12 t/m 14 oktober. En buiten dat zoeken we een Elfwereld. (Schaterlach) Wat Disney kon, kunnen wij ook.
W: WaRP-wereld is ook mooi. Of Piniwereld. Je weet wel, van die kleine wagentjes die door de holt en door het elfendorp rijden. Nee, beter nog, op Zwoots.

Dat zijn geen paarden, he?
R: Nee, ze zijn gewoon lelijk en stom.

Hoeveel anatomie-studie heb je gedaan, Wendy?
R: In welke zin bedoelt u dat, meneer? *(gegrinnik)*

Nee, dát bedoel ik niet. Ik bedoel dat de Wolfrijders kleren dragen, waarbij veel van hun lichaam te zien is. En met mijn ongetrainde ogen zie ik dat alle spieren op de juiste plaats zitten.
W: Het zijn geen mensen-vormen. Ze zijn karikaturen van mensen. En om zoiets te kunnen doen moet je eerst goed weten hoe een gewoon mens er uit ziet, voordat je dat lichaam geloofwaardig verandert.

En jij weet dat?
W: Ja, ik heb informele training gehad en ik teken m'n hele leven al en dan kan zoiets eventueel goed 'klikken'.
R: Het maakt niet uit hoe of waar je die regels toepast, je zal ze toch eerst moeten kennen, voordat je ze toepast.
W: Dat is wat ik elk kind vertel die zijn of haar tekeningen laat zien. Want de eerste fout die ik zie, is dat ze stijl proberen te copiëren, voordat ze de strukturen begrijpen.

Hoe gaat de Graphic Novel *eruit zien die je gaat doen?*
W: Bedoel je die van Marvel? Want ik heb er meerdere in gedachten.

Ja, die bedoel ik.
W: Ik weet het nog niet precies.
R: Wil je hier wel over praten?
W: Wat bedoel je, Richard?
R: Ik bedoel niets, maar George Lucas vertelt nooit iets.
W: Stil! Eh... we (Shooter en ik) hebben dit nog niet geheel doorgenomen, maar je hoort het zo gauw we wat weten, o.k.?

O.K. Eh... wat was de reden dat de allereerste allerhoogsten naar de planeet kwamen?
R: Dat is een vraag die al veel mensen gesteld hebben en we beloven dat hij beantwoord zal worden, want het is een heel belangrijk deel van het verhaal. Maar je zult op het eind van het verhaal moeten wachten.

Komen er ook nog verhalen van de Allerhoogsten voordat ze op de planeet kwamen?

R: We hebben wat geschiedenis in het laatste deel verwerkt, dus...

Zijn die Allerhoogsten die op de planeet geland zijn de enige bestaande elfen, of zijn er nog meer op de plek waar ze vandaan komen?
W: Wel, we zullen niet zeggen of je gelijk hebt of niet, want dat heeft ook weer te maken met het verhaal.

Hoe zijn de taken verdeeld, tussen jullie twee?
W: Ik heb het gehele verhaal in mijn hoofd. En als het tijd is om een nieuwe aflevering te maken, hebben we een verhaalbespreking. Ik geef hem de incidenten die in die aflevering voorkomen, dan voegt Richard zijn stukjes en beetjes van de karakters en gebeurtenissen toe. Dan maak ik een draaiboek, net als bij een animatiefilm. Richard bewerkt het, dan komt het draaiboek bij mij terug en ik maak de letters, teken, inkt en werk het af.

Jij doet alles.
W: Ik doe alles. Dan schraapt Richard het hele pakket bij elkaar en gaat het naar de persen.

Hoelang duurt het, voor een deel af is?
R: Er zitten 4 maanden tussen twee delen. Het werk voor een deel duurt 2 à 2½ maand. En als je volgende vraag is, waarom we dan niet om de 2½ maand uitkomen, antwoord ik dat er nog de portfolio's, de romans, de andere projecten zijn, die in die tijd lopen.

EQ is begonnen als een gok en is gegroeid tot een van de best verkopende strips. Waar denk je dat de limiet ligt?
R: We hadden het voordeel dat we er vanaf het begin bij waren. We waren begonnen in een tijd dat de onafhankelijke strips niet veel betekenden en waren de eersten die er wél succes mee hadden. Nu bestaat er natuurlijk de angst dat de hele onafhankelijke markt zal imploderen, op de manier dat het explodeerde. Maar dat hoeft niet, want het kan ook zijn eigen plaats vinden. In Japan en in sommige landen van Europa heeft een striptekenaar een status. En ik denk dat dat er in Amerika ook zit aan te komen. Ik denk dat de strip in Amerika ook geaccepteerd gaat worden, zoals het zou moeten zijn.

Laatste vraag: Hadden jullie dit voorzien toen jullie er aan begonnen?
W: Als we dit hadden geweten, waren we in een hol gekropen en er nooit meer uit gekomen.
R: Maar dat hebben we niet gedaan en dat is maar goed ook. We vonden het leuk om te zeggen dat de elfen bij ons woonden en over de vloer kropen. Daar zijn we nu uit gegroeid...
W: Jij wel, ja.
R: Ik bedoel dat we ze het huis uit gezet hebben, omdat ze zo'n rotzooi maakten.

Wil je als sluiting nog iets zeggen over de brief van Ursula Leguin?
W: Zij schreef een studie over het schrijven van een fantasieverhaal, en dat heette 'From Elfland to Poughkeepsie', alsof Poughkeepsie niet zou bestaan. Toen hebben we haar uitgenodigd om te komen logeren en nu is ze een van onze grootste fans.
R: Het is een echte plaats, het bestaat echt. Net zoals Cleveland en Alhambra.

Dat doet me denken aan wat Howard the Duck eens zei: 'Waarom zouden er geen demonen kunen leven in Cleveland?'
R: Ja, waarom zouden er geen elfen in Poughkeepsie kunnen wonen?

Wel, we hebben met twee ervan gepraat. Wendy en Richard Pini, de makers van de Elfquest, en we hebben geleerd wat het woord betekent dat ze al eerder lieten vallen, 'Selfquest'.
R&W: *You're welcome, thank you.*

STRIP SCHRIFT SPECIALS

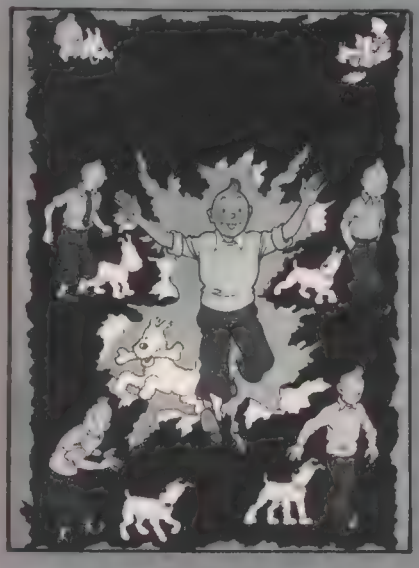

Kuifje
De bekende 'Kuifoloog' Har Brok analyseerde 23 Kuifje albums. *f* 10,—

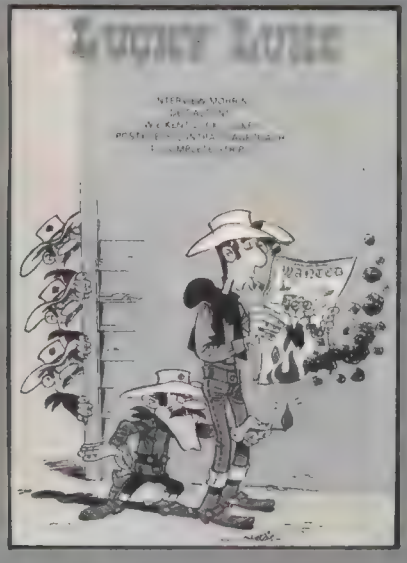

Lucky Luke
Kees de Bree en Hans van den Boom analyseren de wereld van Morris, schepper van Lucky Luke. Met veel onbekend illustratie materiaal. *f* 19,50

Suske en Wiske
Een schat aan informatie over deze meest succesvolle Vlaamse strip aller tijden. Veel onbekend illustratiemateriaal en acht kleurentekeningen. *f* 19,50

De F van Flater
Een groot interview met, en artikelen over de meest nagetekende stripmaker: André Franquin, schepper van Guust Flater en de Marsipulami. *f* 25,—

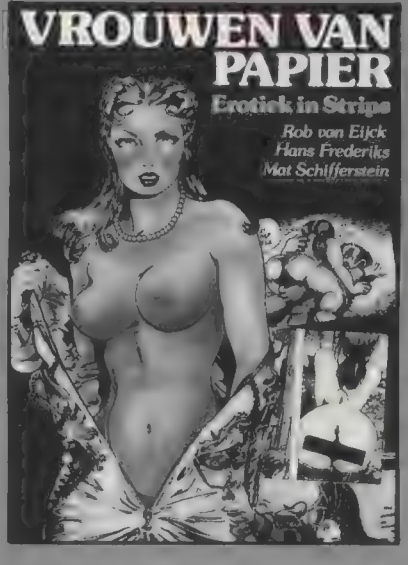

Vrouwen van Papier
Erotiek in Strips. Artikelen o.a. over de meesters van de erotische strips, Manara, Crepax en Pichard. Censuur in strips en pin-ups. *f* 25,—

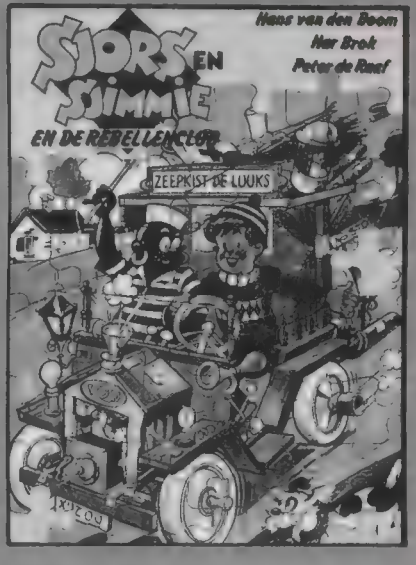

Sjors en Sjimmie
Een uitgebreid dossier over twee striphelden, die nog steeds een ongekende populariteit hebben. *f* 25,—

Deze specials zijn te bestellen door overmaking van het desbetreffende bedrag plus *f* 4,25 aan portokosten op postgiro 209948 tnv Stripschrift Zeist.

VONK UITGEVERS BV
Postbus 420
3700 AK ZEIST

Stripschrift

Oude nummers

Oude nummers van Stripschrift zijn nog steeds verkrijgbaar voor de oorspronkelijke prijs. Bestellingen kunt u richten aan:

Adm. Stripschrift
Antwoordnummer 420
3700 VB Zeist

Na overmaking van het totaalbedrag aan Stripschriften plus f 2,50 porto- en administratiekosten op gironummer 209948 tnv. 'Stripschrift', Zeist, wordt het bestelde u thuis gezonden.

19 (f 2,25): Kabouterstrips, Paulus de Boskabouter nr. 14.

65 plus (f 2,25): Interview Tibet, Rik Ringers leidt de dans (1955); Chick Bill; Tina; Jay Linch door Evert Geradts; De wonderen van Mu.

~~**67** (f 2,25): Nader tot Kuifje 3 over interessante drukvarianten; interview Carry Brugman; speciaal Roba met Bollie en Billie en De Sliert en een bibliografie; De Wonderen van Mu~~

70 (f 2,25): Marten Toonder 2 (Panda, Toonder-studio's); Jan van Haasteren; De wonderen van Mu; Tom Poes en de Schoonschijners.

74 (f 2,95): Zuiptor, Uco Egmond, Raymond Macherot (Chlorophyl, Poezekat); Domien ten Berge, Marten Toonder; profesor Pi...

77 (f 2,95): Gerrit Stapel, Mijn vriend Andries; Aart Clerkx.

78 (f 2,95): Daan Jippes, Intercity Incident; interview 'Forest Bud' Sagendorf Popeye; Modesty Blaise.

79 (f 2,95): Jules Feiffer; Moem; Piet Wijn De Moorse Tovenaar.

80 (f 2,95): Robbedoes, Fournier, The Hulk; De Tovenaar van Piet Wijn...

83 (f 2,95): Sjors en Pep (nu Eppo); Loriot; Dick Bos reclamestrip Glashard.

86 (f 2,95): inhoudsopgave van Stripschrift nr 49/50 t/m 84; Eddy Paape, SDCN...

87 (f 2,95): Bert Bus, herdruk Nitokris, kartoenrubriek Ong-gezien, Tomi Ungerer, Simpelman, Lucky Luke, LL-persiflage.

88 (f 2,95): Ridderspecial; Prins Valiant, De Rode Ridder, Vlaamse Ridderschap, Bob de Moor, prins Valiant-persiflage, Wood, Tarzoon.

89 (f 2,95): Uitgeverij Casterman, Jacques Martin, Jacques Tardi, Tardi-oorlogsstrip, de 4 Helden, Craenhals, Kresse.

92 (f 2,95): Jean Graton's Michel Vaillant, Julie Wood, en Van Strijd tot strip, Wim van Wieringen.

94/95 (f 3,60): Robbedoes-weekblad... Robbedoes index t/m nr. 2000; de dertigste verjaardag van het weekblad Kuifje, Pogo.

97 (f 3,25): Keizerstrip Trigië tekenaar Don Lawrence, Verdwenen Kuifjes door Har Brok teruggevonden, interview met Selby Kelly weduwe van Pogo-tekenaar Walt.

98 (f 3,25): Strips in de dertiger jaren: Doe Mee, Centsprenten en strips, Tripje, G. Rotman, G. van Raemdonck, Bulletje en Bonestaak en Thijs IJs en Gijsje Goochem.

99 (f 4,95): Milton Caniff, Wallace Wood interview, Stripkoerier en Gummi.

101 (f 3,95): Scenaristen special, Greg, Jacques Lob, Jean Michel Charlier, Jean-Pierre Dionnet; Blueberry, Pogopersiflage door Wallace Wood/Harvey Kurtzman, 66-ste en laatste Eric de Noorman-verhaal: De eerloze krijg.

102/103 (f 3,95): Kuifje weekblad, E.P. Jacobs, Bob de Moor en Claude Auclair, Lombard uitgaven, Rik Ringers, Eric de Noorman: De eerloze krijg.

105 (f 3,95): 'Duckman' Carl Barks, herdruk van een van zijn eerste Donald Duck verhalen, Daan Jippes; tien jaar Het Stripschap, Tante Leny, Pogo en Eric de Noorman.

106 (f 4,95): Hugo Prattnummer, Luck Star O'Hara, VNU-story III, jaarlijkse stripdoorsnede, Pogo, Eric de Noorman.

107/108 (f 4,95): Kapitein Rob, Pieter Kuhn, kapitein Rob musical, Evert Werkman, Eric de Noorman en Smurfen...

109/110 (f 4,95): Eppo-special, Henk Kuijpers (Franka), Bert Bus, René Follet, Peer en Uco, De VNU-story IV, kritiek op vooroordelen Strips, Kuifje in Zwitserland, Pogo en Eric de Noorman...

~~**111** (f 4,25): Stripproduktienummer: ontstaan van strips, tekenwerk (door Matena) scenario, lettering, inkten, inkleuring, merchandising en syndication, Kapitein Rob, Pogo en Eric de Noorman...~~

112/113/114 (f 5,95): detectivestrips, Eisner en zijn Spirit, The Shadow, Schlomo Raven, Jack Palmer (Pétillon), Loro, Jess Long, Detectivefilms, Eric de Noorman.

115 (f 4,25): Strips en politiek, Willem, Peter van Straaten, Behrendt, Crumb, Eric de Noorman.

116 (f 4,95): Centsprenten en strips, Ben van Voorn en Piet van Elk, Alain Saint-Ogan, Toonder en Piëts Bassie, Chantal Montellier, Martin Lodewijk en Eric de Noorman.

117/118 (f 6,50): Interview Blanc-Dumont, Jijé-polemiek, inhoudsopgave Stripschrift nrs. 85-117/118, Pogo afsluiting, Eric de Noorman.

119 (f 4,95): Lucky Luke, Morris en Goscinny, De Ballade van de Daltons, 50 jaar Kuifje, marketing van Stripschriften op de Nederlandse markt.

120 (f 4,95): Science Fiction met Leloup, Arman en Ilva, Dick Matena en Enki Bilal.

121 (f 4,95): Berni Wrightson, de horrorstrip op zijn best. De striphandel. De Stripkatalogus.

122/123 (f 6,50): Willy Vandersteen, Jerom, De blauwe reeks, Suske en Wiske wegwijzer.

124 (f 4,95): Palacios, strips op z'n Spaans, Noel Sickles, Stichter v.d. Caniffschool.

125 (f 4,95): Cuvelier-nummer met artikelen en herdruk, Pogo etc.

126/127 (f 6,50): De strips van Claire Bretécher, Ralph Bakshi, de animatieman.

128 (f 4,95): Guido Crepax en Valentina.

129/130 (f 6,50): Al Capp (1909-1979), Li'l Abner, Vakbond voor striptekenaars, Jacques Tardi.

131 (f 4,95): Dick Tracy, The Studio, Jeff Jones, Mike Kaluta, Berni Wrightson.

132 (f 4,95): Engelse dagbladstrips: Andy Capp, Jeff Hawke, Garth, Jane, The Perishers, Romeo Brown.

133 (f 4,95): Joost Swarte, Droomprijsvraag, Rose, Enquête.

134 (f 4,95): Beeldverhaal in de oorlog. Het beest is dood, Striphelden trekken ten oorlog.

135/136 (f 6,50): Willy Vandersteen artikelen, Klassieke strips uit Sprint, Blueberry, Jordaan.

137 (f 4,95): De kleine uitgevers, Rijperman, Yendor en Espee, De Vrije Balloen 5 jaar, Uderzo drinkt toverdrank.

138 (f 4,95): De familiestrips: Familie Snoek, Blondie, familie Doorzon, Jan, Jans en de kinderen, Prins Valiant.

139/140 (f 6,50): Theo van den Boogaard, Martin Lodewijk, Zweedse Strips.

141 (f 4,95): Daan Jippes naar Disney Studio's, Rostrum, Minitoe, Kapitein Rob en Romeo Brown.

142 (f 4,95): Droomprijsvraag, Dick Matena's witte kerst, The Empire strikes back, Indeks, Top-twintig.

143 (f 4,95): Amsterdam in strips, Kuifje voor het Amsterdamse gerecht, Lucca 14, Del Castillo.

144 (f 4,95): 1984, Ravian, Stripalbumkopers onderzocht, Prikkebeen.

145 (f 4,95): Frank Frazetta's Fantastische Wereld. 25 jaar Yrrah, Enki Bilal, Mort Walker: Sam's Strip.

146/147 (f 6,50): Floc'h. Dominique Hé, Terug naar de Klare Lijn.

148 (f 4,95): Robert Gigi, Scarlett Dream, Het gezicht van Eppo.

149 (f 4,95): Conan, Wie is dat?, Conan-strip, Romeo Brown, Sam's Strip.

150 (f 4,95): Krazy Kat, De dieren van Crumb, Nard'n' Pat, Garfield, De Shtunk, Li'l Abner, Dierenleed, Fat Freddy's Cat, Vlaamse smetjes, Romeo Brown.

151/152 (f 6,50): Jan Kordaat, Yves Chaland en de erfenis van Tillieux, Het voorbeeldige leven van Jijé, De Bende van vier.

153 (f 4,95): William Vance, Bruno Brazil, Bob Morane, Jerom in Tibet, Kapitein Rob, Chantal Montellier, Vlaamse Frutjes.

154 (f 4,95): Belgische strips, Didier Comès, De Rat-cisten een strip van Comès, EC herleeft, Kuifje op de knieën.

155 (f 5,25): Victor de la Fuente, Haxtur, Fernando Fernandez, Francisco Ibanez, De Disney films, de toplijsten van 1981.

156 (f 5,25): Nieuwe Nederlanders, Paul Teng, Dick Briel, Red Rat, Gezellig en leuk, Prutswerk.

157 (f 5,25): Jean-Claude Mézières, Heavy Metal, Eric Schreurs, Sterren stralen in Hollywood.

158 (f 5,25): Marten Toonder, François Bourgeon, Comicana, Jean-Louis Floc'h, De Zeven van Zeveneken.

159/160 (f 7,—): Engelse stripweekbladen, Strip against racism, Crumb's Sketchbook, Stripfiguren vogelvrij?

161 (f 5,25): Nieuwe stripbladen, Knudde, Bij de dood van Wallace Wood, Josep Toutain.

164 (f 5,25): Interview met Harvey Kurtzman, Lijk op de Imjin, Lezers over parodie en plagiaat.

165 (f 5,25): Interview met Frank Margerin en Raymond Reding. Een analyse van de strips van Cosey.

166 (f 5,25): Interview met Paul Gillon, schepper van Schipbreuk in de tijd en met Pierre Christin scenarist.

167 (f 6,—): De wereld van Richard Corben, Jan Strnad zijn bezielde scenarist. De toplijsten van 1982.

170 (f 6,—): Interviews met Martin Veyron (tekenaar van Barend Terzijde), Bart van Erkel, en Chayé.

171 (f 6,—): Interview met Milo Manara (tekenaar van Guiseppe Bergman) en analyse van zijn strips. Interview met Frits Kloezeman (tekenaar van 'Rechter Tie').

172 (f 6,—): Krantestrips in Nederland. Interview met Nikita Mandryka (tekenaar van 'De gemaskerde Komkommer').

173 (f 6,—): Interiew met Ted Benoît (tekenaar van o.a. 'Morfeu Electrico'), Vijftig jaar Comics in Amerika. Interview met Dick Matena.

174/175 (f 8,—): Meeslepend interview met Peter Pontiac. Strips en Popmuziek. Boekbesprekingen.

176 (f 6,—): Fred en Liliane Funcken (Witte Ruiter, Harald de Viking enz.), Vijftien jaar Stripantiquariaat Lambiek. Strips en Onderwijs.

177/178 (f 8,—): Interviews met Schuiten, Renard en Peeters ('De medianen van Cymbiola'), analyses van hun strips. Interviews met Hermann ('Bernard Prince', 'Comanche', 'Jeremiah') Neal Adams en Tom Wilson. De toplijsten van 1983. Wendy Pini's Elfquest.

176 (f 6,—): Veranderingen bij Robbedoes, Kuifje en Eppo. Jaap Bubenik, Nico Noordermeer en Vaughn Bodé.

180 (f 6,—): Interview met Robert van der Kroft, tekenaar van Sjors en Sjimmie. Garfield, George Orwell als stripfiguur en de dood van Reiser.

181 (f 6,—): De fantastische werelden van Rork, prachtboeken over Hergé. Nieuwe ontwikkelingen bij Giraud en cartoons: Elyh.

182 (f 6,—): Vittorio Giardino over Sam Pezzo, interview met Dick Vlottes en cartoonist Pauk Verschaeren.

183 (f 6,—): Strips en voetbal: Kick Wilstra, Appie Happie, Roel Dijkstra, FC Knudde enz. Interview met cartoonist Efbé.

184 (f 6,—): Wasterlain, veranderingen bij Robbedoes, inteview met Herman Focke en het tijdschrift Titanic uitgevaren.

185/186 (f 8,—): Artikelen over Mézières' Ravian, Auclair en Will Eisners Opmakh mit Got. Interviews met de gebroeders Varenne en cartooniste Marlèn Nolta en een artikel over Philippe Marcelé. Extra bijlage over de strip-3-daagse.

187 (f 6,—): Interviews met André Juillard en Rumen Simeonov. Artikelen over Al Williamson en Jeremiah. Een strip van Williamson.

188 (f 6,—): Speciaal western nummer met een artikel over Durango, interviews met Laurence Harle (scenariste van Cartland) en Colin Wilson de nieuwe tekenaar van Blueberry.

188/189 (f 8,—): Interviews met Rochette, Franz. Kinderzegels in Nederland, Tex Avery en Nader tot Kuifje en Strips en onderwijs. Speciaal omslag met de kinderzegels van Joost Swarte.

191 (f 6,—): Deel van het artikel over de stripfiguur Robbedoes. Deel een van een herdruk van een verhaal dat Jijé van Robbedoes tekende. Een interview met de nieuwe Robbedoes tekenaars Tome en Janry. De toplijsten van 1984.

192 (f 6,—): Deel twee van de geschiedenis van de stripfiguur Robbedoes. Interviews met Yves Chaland en Lex van de Oudeweetering.

Geachte Redactie,

Naar aanleiding van het interessante stukje van Ruud Booms in het laatste 'Stripschrift', stuur ik u ingesloten een aankondiging van een gastcollege, dat er aardig op aansluit.

Deze aankondiging is al sinds lang verjaard; maar ik vond in het artikel van Schifferstein over Andreas, en in bovengenoemde analyse genoeg aanleiding om hem aan u te sturen, als wetenswaardigheid.

Met vriendelijke groet,

Marten Toonder

DE INTERDISCIPLINAIRE VERENIGING VOOR ANALYTISCHE PSYCHOLOGIE
in samenwerking met
STUDIUM GENERALE der ERASMUS UNIVERSITEIT ROTTERDAM

zal ter gelegenheid van het verschijnen van de Nederlandse vertaling van de verzamelde basiswerken van C.G. Jung aan Marten Toonder het eerste deel uitreiken.
Hieraan voorafgaande zal Dr. R.J. van Helsdingen, zenuwarts, een gastcollege geven over "De betekenis van Jung voor de psychiatrie".
De voorzitter van de IVAP, Dr. L. Pepplinkhuizen, zal aansluitend onder het motto "De archetypische Heer Bommel" het eerste deel overhandigen.

Plaats : Erasmus Universiteit Rotterdam, Medische Faculteit, collegezaal 7, Dr. Molewaterplein 50, Rotterdam.

Datum : donderdag 14 maart 1985.

Tijdstip : gastcollege 17.00 uur
uitreiking 17.45 - 18.00 uur
borrel 18.00 - 19.00 uur.

Geachte Stripliefhebbers,

Hallo allemaal. Ik kreeg laatst per toeval een aflevering van Stripschrift in m'n handen. Jullie blad had ik eens eerder gezien maar kon ze toen niet kopen (een soort informatiestand op een markt in Den Burg, Texel). Toen zag ik ook dat er een aflevering bijna geheel gewijd was aan voetbalstrips. Daar ik een verwoed verzamelaar ben van dergelijke strips besloot ik jullie maar eens te schrijven. De volgende vragen branden op mijn lippen: 1. Wordt jullie blad nog steeds uitgegeven? 2. Zo ja, waar kun je het krijgen? 3. Is het speciale voetbalstripnummer ook na te bestellen? 4. Zijn er meer nummers waar iets over voetbalstrips in staat? Hier wou ik het eerst maar bij laten. Hopelijk hoor ik spoedig positieve antwoorden op deze vragen. Alvast dank.

Johan Feddema

1. Eh...
2. Bij stripspeciaalzaken, in boek- en tijdschriftenwinkels en kiosken, en bij abonnement.
3. Ja, bij Adm. Stripschrift, Antwoordnummer 420, 3700 VB Zeist (geen postzegel nodig). Na overmaking van het totaalbedrag aan Stripschriften plus *f* 2,50 porto- en administratiekosten op gironummer 209948 t.n.v. 'Stripschrift', Zeist, wordt het bestelde thuis gezonden.
4. Ja, behalve het speciale voetbalnummer nr. 183, (prijs *f* 6,—) zijn nog verkrijgbaar: nr. 165 (*f* 5,25) met een interview met Reding, de tekenaar van Vincent Larcher, en nr. 161 (*f* 5,25) met aandacht voor F.C. Knudde.

(Red.)

Tweede deel van 'Op zoek naar Peter Pan' verschenen

Striptekenaar Cosey werkt tussen schijn en realiteit

(Door Peter Bromberg)

AMSTERDAM — Stripschrijver en -tekenaar Cosey, in feite de Zwitser Bernard Cosendai, heeft geen ogen in z'n kop maar koplampjes met uitsonderlijk groen schijnsel. Maar verbazing wekt dat niet wie zijn werk kent: negen delen Jonathan tot dusver en twee delen Peter Pan, waarvan deel twee kort geleden is verschenen, weet dat Cosey zich beweegt in het middengebied tussen schijn en wezen.

Hij beweert zelf, dat hij zich strikt aan de werkelijkheid houdt, maar die werkelijkheid wordt vaak gevormd door suggestie, zodat de lezer nog niet precies weet, waar de werkelijkheid ophoudt en de schijn begint en bedriegt. Die groene koplampjes houden Cosey op een veilig spoor. Dat wil zeggen ondanks alle door hem opgewekte huiver blijft de rode draad van zijn verhalen steeds zichtbaar en voldoet Cosey aan de ijzeren wet van het drama-schrijven en geeft hij antwoord op de vraag: haalt de held het, of haalt hij het niet.

„Hij haalt het", aldus Cosey over deel 2 van „Op zoek naar Peter Pan". De beschreven Engelsman, die in Zwitserland zijn verloren halfbroer zoekt, vindt hem ook, maar hij vindt ook de mooie boadster in een bergmeer met warm water terug, waarmee het hele avontuur over twee delen een happy end krijgt. „Ach", plaatst Cosey daar een zucht bij, „in deze harde tijd is een happy end meer dan wenselijk. En daarbij komt, dat ik het leuk vond, het verhaal op die manier te beëindigen".

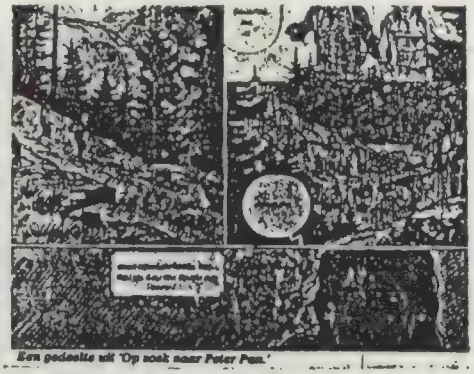

Een gedeelte uit 'Op zoek naar Peter Pan.'

Boodschap

Aan welke vorm van een boodschap ook, heeft Cosey geen enkele boodschap. „Nee meneer, zeker niet. Ik bedenk het soort strips, dat ik zelf in de winkel had gekocht, als het er had gelegen. Ik kan niet uitleggen waarom. Maar ik vind mijn werk redelijk goed, zo goed dat ik het had gekocht als het van een ander was geweest. Niet omdat het verhaal nou zo goed is, maar omdat het nieuw is en ik het goed vind uitgewerkt. Het gaat mij er niet om wat er wordt geschreven en getekend, maar hoe".

Dat is duidelijk. De verhalen en legenden die Cosey bedenkt, munten niet uit door geniale invallen. Sterker, ze zijn aan de goedkope kant. Opengelaten avonturen worden voorspelbaar ingevuld, boeven bijten in het zand en helden winnen. Zo is het en zo hoort het, maar genial schrijverschap kan Cosey niet worden aangewreven.

De uitwerking van een en ander verricht veel. De tekeningen zijn in sommige gevallen kunstwerkjes apart en vormen binnen de vertelling een verlossende aanvulling op de tekst. „Ja, maar ik vind de eenheid van tekst en tekening dan ook heel, heel erg belangrijk", valt Cosey aan.

„En het moet zo zijn, dat een lezer na afloop van een avontuur het boek een moment terzijde legt om er over na te denken. Het zou me wat zijn, als een lezer het ene boek na het andere kon pakken, om zich achtereenkaar door de avonturen heen te eten. Dat mag niet, dat mag niet goed zijn.

Natuurlijk, mijn strips zijn geen romans, maar er is een overeenkomst. Afgezien van de vraag of je niet beter een goede strip kan lezen dan een slechte roman, geloof ik dat mijn strips wel iets te vertellen hebben. Wat dan wel? Ja, dat weet ik ook niet, maar ze hebben iets".

Wat zijn strips dan wel hebben, kan Cosey niet goed uitleggen. Zijn woorden klinkend uit zijn Engelse en Franse woordenschat, hoe zorgvuldig ook, Cosey komt er niet uit. Hij steekt zijn groene koplampjes aan en schijnt: „Lees dan zelf, suffers. Ik kan en wil het niet uitleggen".

Niet gemakkelijk

Zijn werk, waarvan de negen delen Jonathan zijn geplaatst in het blad Kuifje en daarna gebundeld tot boeken - delen tien en elf zijn op komst - is niet gemakkelijk.

Cosey: „Ze zijn wel gemakkelijk". Maar hij voegt er snel aan toe: „Voor de bedoelde leeftijdsgroep". En dat verklaart veel.

Cosey: „Mijn lezers zijn vijftien jaar en ouder. Is dat verwonderlijk? Ach nee. Stripteners zijn in heel veel gevallen geen kinderen. Dat was te zien tijdens de bijeenkomst van het Stripsachap vorig jaar in Breda, met bijna uitsluitend volwassen bezoekers".

Of het ook volwassenen zijn die zich hebben genbonneerd op Kuifje blijft de vraag, maar ook jongere lezers dicht Cosey het inzicht toe zijn verhalen te knappen. „Het gaat ook om het mysterie", licht Cosey zijn werkstukken toe. „De sfeer van de jaren dertig in Zwitserland en die van Tibet. Ik ben twee keer in Tibet geweest en bij elke stap die je zet, voel je sfeer. Die sfeer heb ik in Jonathan verwerkt.

Dat het verhaal hier en daar wat hard overkomt, is niet zo verwonderlijk, als je de mentaliteit van de Tibetanen kent. Ze zijn er eenvoudig heel vredig en wijs, anderszijds gewoon wreed. Dat gevoel heb ik willen overbrengen, zoals ik steeds de dingen zoals ik ze voel, op papier zet".

Vertaald

Het tot woord en beeld getransformeerde gevoelsleven van Cosey heeft inmiddels behoorlijk internationaal aftrek gevonden. Niet alleen in zijn eigen Zwitserland verschenen zijn avonturen, maar ook in Nederland is Cosey vertaald en in Frankrijk, Italië, Spanje en Duitsland.

„Nee, nog niet in Amerika, maar het is ook heel moeilijk om in Amerika vaste voet te krijgen. Je moet iets hebben als de Smurfen en ik maak geen Smurfen. Ik maak mysteries die ik in bladzijden uitdenk als ik een goede synopsis, een samenvatting heb".

Cosey, Bernard Cosendai is dan geen Smurfenbedenker, hij is wel een alleenganger, een tekenaar die heel geconcentreerd en altijd in z'n eentje werkt, zich ervan bewust dat hij geen „fijne kunst" maakt, maar wel iets, dat erop lijkt.

„Ik heb twee, drie dagen nodig voor een bladzijde en wat ik in die tijd maak, moet goed zijn, zo goed, dat ik er zonder meer tevreden mee kan zijn, anders gaat het de prullenbak in.

En dan heb ik er dit voordeel bij: ik hoef me niet aan een vaste lijn te houden, die ik consequent volg. Niet alleen kan ik plotseling een heel andere kant uit dan ik aanvankelijk van plan was, ik kan ook, als het me zo invalt, tekeningen maken bij fragmenten die ik later moet verwerken".

Verschillend

Het is onmogelijk Cosey te laten zeggen, waarin hij zich onderscheidt van andere striptekenaars. Hij komt niet verder dan gemompelde verklaringen, waarin woorden als mysterie en eenheid te herkennen zijn. Maar wat deze Zwitser niet uit zijn keel kan krijgen, heeft zijn uitgever Lombard geconstateerd. Cosey is Jonathan zelf iemand die op avontuur gaat en steeds verder wil en daarbij zichzelf ontdekt".

Reisen verbreedt de blik. Cosey was niet alleen in Tibet, hij was ook twee keer in verscheidene staten van Noord-Amerika, waar hij voldoende stof opdeed voor een groot aantal nieuwe verhalen.

Cosey: „Nee, ik zal niet gauw van werkwijze veranderen, voorlopig zie ik me alleen als striptekenaar en -schrijver. Maar dat wil niet zeggen dat ik me op dat gebied laat vastroesten, het moet steeds beter, alles moet beter. Vergelijk de eerste Jonathan-verhalen met de laatste, je ziet het zelf: het werd steeds beter en voorlopig ben ik nog niet klaar met mezelf en m'n werk".

MONSTER van ANDREAS

Redactie en lezers van Stripschrift kozen **Rork** van Andreas tot **het beste stripalbum van 1984**.
Ter gelegenheid hiervan en ter gelegenheid van de Strip-3-daagse maakte Andreas het verhaal **MONSTER**.

In **MONSTER** paart Andreas op zijn onovertroffen manier realistische details aan abstrakte vormen en wreedheid aan humor.

Oplage 1000 ex.
Formaat 16 × 24 cm.
Stofomslag.
Prijs *f* 9,90

Te bestellen door overmaking van *f* 9,90 plus *f* 1,60 aan portokosten op postgiro 209948 tnv Stripschrift Zeist.

VONK UITGEVERS

postbus 420
3700 AK ZEIST

DE TEKENAAR VAN RORK

BOEKEN IN HET KORT

Enki Bilal: Crux Universalis (uitg. Arboris).

Koop je 'Crux Universalis' vanwege de goede verhalen die Bilal in de Voorbijganger-reeks en 'Kermis der onsterfelijken' getekend heeft? Nee, want dit boek bevat geen verhalen die de moeite waard zijn, behalve het korte titelverhaal.
Koop je 'Crux Universalis' dan vanwege Bilals fraie teken- en schilderwerk? Welnee, daarvoor is de reproduktie van zijn kleurwerk hierin veel te slecht.
Dus? Je koopt het boek omdat je het tekenwerk van een striptekenaar zo goed vindt dat je alles wat die maakt persé wil hebben? Dus óók als-ie slechte verhalen tekent en ook als-ie losse illustraties maakt die niets met zijn stripwerk te maken hebben? Zonde van je zakgeld, knul.

(MS)

Foerster: Sommigen houden van zwart (uitg. Yendor).

Het is opmerkelijk dat *Fluïde Glacial* met een oplage van 90.000 exemplaren per maand in Frankrijk bijna het beste stripblad voor volwassenen is, terwijl zijn Nederlandse evenbeeld, *Rhaa Lovely,* na 18 nummers moest verdwijnen. Helaas blijken ook de albums niet naar behoren te verkopen, en de produktie van deze kwalitatief goede reeks is voorlopig stopgezet.
Foerster, een leerling van St. Luc, schrijft en tekent voor deze bundel acht griezelverhalen, waarin met name *kinderangsten* uitgewerkt worden; zo toont Foerster ons een jongetje dat wonderen kan verrichten als hem maar steeds de wonden van Christus worden toegebracht. Akelige volwassenen deinzen er dan ook niet voor terug uit winstoogmerk deze wreedheid telkens te begaan. De dreiging die van de wereld uitgaat accentueert Foerster door zijn plaatjes vaak vanuit kikvors-perspektief te tekenen, waardoor de ik-personages zich klein en bedreigd voelen.
Toch zijn de verhalen niet zwaar, want Foerster houdt, behalve van zwart, ook van humor: dus toont hij iemand, die een serieus probleem heeft, maar naar wie niet geluisterd wordt, terwijl de andere patiënten van de psychiater diens werktijd opvullen met verhalen over rose vliegdekschepen. Zijn personages tekent Foerster altijd karikaturaal. Persoonlijk zou ik Foerster meer waarderen als hij realistischer zou tekenen, dus zonder sterk vertekende perspektieven en karikaturale personages; die maken de verhalen minder angstaanjagend, en dus minder overtuigend. Dat laatste is echter een kwestie van smaak. De *verhálen* zijn zeker de moeite van het lezen waard.

(MS)

(Comes: Eva (uitg. Casterman).

Comes heeft twee sterke kanten: hij kan goed illustreren, want alle voorplaten die hij maakt zien er prima uit, en hij kan uitstekende scenario's schrijven.
Sinds *De schaduw van de raaf* heeft hij echter geen strip meer goed getekend; wat hij tekent is zo dood als een pier. Zijn levenloze personages kunnen geen enkele emotie overbrengen. Net als Goffin, de tekenaar van *Veel liefs uit Brussel,* heeft hij een modieuze lijnvoering gekozen, die niet deugt, maar wel veel sukses oplevert.
Het idee dat Comes voor zijn nieuwe Wordt Vervolgd-roman de *erotiek* als thema neemt is, gezien zijn manier van werken, dan ook hilarisch: de tekenaar met de meest *doodse* tekenstijl probeert een strip te tekenen over het meest *levende* aspekt van het menselijk bestaan. Iedere andere tekenaar had op basis van Comes' verhaal (wat dus helemaal niet slecht is) een prima strip kunnen maken, maar helaas ziet de auteur dat zelf niet. Toch laat hij blijken niet mank te gaan aan een zeker gevoel voor humor: in *Eva* zijn Comes' levenloze mensen grotendeels vervangen door levende marionetten, wat in ieder geval tot een verrassende ontknoping leidt.

(MS)

Arno & Jodorowsky: *De avonturen van Alef-thau deel 1* 'Het rompkind' (Oberon, prijs *f* 19,90.

De schrijver Jodorowsky is in stripkringen bekend geworden door zijn ingenieuze, maar vooral originele scenario's van 'de ogen van de kat' en van John Difool, de anti-held in de gelijknamige science fiction serie van Moebius. Samenwerking met een aankomend talent als Arno wekt hooggespannen verwachtingen. Daaraan wordt in deze nieuwe serie geheel voldaan. Arno is sterk beïnvloed door Moebius maar hij vervalt niet in epigonisme. Dit talent weet zich in dit geval goed gesteund door een groot scenarist als Jodorowsky, die met weinig woorden veel weet te zegen. De strip behoort tot het fantasy genre, dat wil zeggen een scheutje science fiction en veel bovennatuurlijke trucs. In vijf zangen (hoofdstukken) wordt de kijklezer stap voor stap opgenomen in de magische wereld Mu-Dhara waar Alef-thau zonder armen en benen wordt geboren. Naast Alef-thau staat het raadsel van een ruimteschip centraal, waarin zich levensverlengende processen afspelen, waaraan vreedzame inwoners van Mu-Dhara dienen te worden geofferd opdat een nieuwe elite onsterfelijkheid zal verwerven. Alef-thau, na de dood van zijn ouders opgenomen door een oude magiër, wordt ingewijd in oude leren, waarbij hem onder meer wordt onderwezen hoe hij zich gewaar kan zijn van het grote Zelf, dat in ieder mens aanwezig is. Vervuld van kracht gaat hij op een queeste tegen het kwaad, dat wordt vertegenwoordigd door het ruimteschip. Elke tekening in dit in een semi-realistische stijl getekende stripverhaal is met zorg neergezet. De uitvoering in harde kaft, het kwaliteitspapier en de fraaie inkleuring zijn het zout in deze strippap. Behalve ontspanning geeft dit werk reden tot gepast applaus.

RuBo

Chr. Denayer/A.P. Duchâteau: *Come back* (Alain Chevallier nr. 9). Brussel (Lombard) 1985. Vierkleuren, 48 blzz., prijs *f* 6,55.

Alweer het negende deel van deze stripreeks voor autoracefanaten, waarin nog steeds meer zorg besteed wordt aan het ontwerp van bijzondere en geavanceerde vervoersmiddelen en racecircuits dan aan karaktertekening, tekst en verhaal. De volstrekt stereotiepe personen die erin optreden, zijn slechts nodig om de motoren, die in feite de hoofdrol spelen, te bedienen. Zij zijn, op de held zelf na, dan ook de enige onzekere faktoren in deze zekere wereld van techniek. De scenarist kan dus niet anders dan de meest onwaarschijnlijke situaties verzinnen om het verhaal nog enige spanning te geven. Dat zoiets niet goed kan blijven gaan bewijst dit album overduidelijk. Zelfs een fietstochtje langs de Amstel is nog enerverender.

(Brok)

Jacques DeBruyne, (Corian deel 1): *Mysterie in Thebe*. Uitg. Blue Circle Amsterdam, prijs *f* 19,90 (uitvoering in harde kaft).

Een historische setting – het verhaal speelt zich af in Egypte tijdens de regeerperiode van pharao Amenophis IV, ca. 1400 jaar voor de christelijke jaartelling. Corian, een Kretenzer, lijdt tijdens een zware storm schipbreuk. Zijn reders verkopen hem op een Egyptische slavenmarkt. Als slaaf van een staatsman onderscheidt hij zich door een magiër, die de streek in zijn ban houdt, uit te schakelen. Een (Belgisch) debuut in Nederland-strippenland roept meteen vragen op als 'door wie is de tekenaar beïnvloed' en 'tegen wiens stijl leunt hij'. Qua stijl van tekenen zit DeBruyne dichter bij de Nederlander Vlottes (Senmoet) dan bij Jacques Martin. Van deze laatste is wel invloed merkbaar in het scenario. Het verhaal loopt vlot en leest makkelijk. Goede Nederlandse volzinnen veraangenamen het lezen. Lettering en uitvoering zijn boven elke vorm van kritiek verheven. DeBruyne heeft veel aandacht besteed aan het uitwerken van de decors. Zeer gedetailleerd geeft hij gebouwen en andere objecten weer. Hij moet er wel voor waken, dat zijn getekende helden niet te statisch worden. Zo op het eerste oog lijkt DeBruyne een aanwinst voor de stripwereld.

Ruud Booms

Didier Savard: *De schim van de torero* (een avontuur van Dick Hérisson, collectie Charlie deel 11). Uitg. Dargaud, prijs *f* 6,95.

1929 – de tijd van de charleston. De geest van een gedode torero waart rond in de Camargue. Diverse personen, die betrokken zijn geweest bij zijn dood als gevolg van een tijdens een corrida opgelopen wond, worden hetzij vermoord hetzij volslagen kranzinnig van angst of verdriet. De detectieve Dick Hérisson helpt de plaatselijke politiechef bij zijn onderzoek naar de raadselachtige moorden. Tijdens zijn speurtocht naar het verleden van de torero en diens geliefde, de dochter van een rijke baron, stuit hij op een aantal geheimzinnigheden, zoals het lege graf van de torero en een legendarische spookstier. Een goed onderhoudend scenario met een nette held, spannend in de opbouw met een ogenschijnlijk voor de hand liggende oplossing, maar door een verrassende wen-

ding toch een open einde. De tekenstijl is volledig terug te voeren op Edgar Jacobs. Retrospectie is een modeverschijnsel in de huidige strips, maar zoals het in dit album wordt getoond, behoeft het daar niet bij te blijven. Sterkste punten: gevoel voor verhoudingen, oog voor details, schitterende decors met prachtige automobielen.

Ruud Booms

A. Juillard/P. Cothias: *Roodmasker nr. 1.* Uitg. Glénat Benelux, prijs *f* 8,50.

In dit album zijn de eerste verhalen over Roodmasker uit het Franse tijdschrift 'Bif Gadget', daterend uit 1978, opgenomen. De gebeurtenissen zijn gesitueerd in het Frankrijk van Lodewijk XIII, gesupporteerd door Kardinaal De Richelieu. Als een soort Robin Hood van de 17e eeuw raast de geheimzinnige figuur Roodmasker al stelend door de weelderigheden van de Franse adel, teneinde de nood van de armen te lenigen. De oplettende lezer weet reeds spoedig dat achter het rode masker een jonge lieftallige barones schuil gaat. De verhalen zijn redelijk spannend zonder echt boven de middelmaat uit te komen. Liefhebbers van dit genre wordt aangeraden de oorspronkelijke Franse uitgave te lezen, daar de vertaling ronduit abominabel is. Het is schandalig dat er zo weinig aandacht is geschonken aan de Nederlandse taal. Ook de lettering is niet om aan te zien. Kortom slordigheid is troef. De tekenstijl is realistisch. Juillard is eind jaren zeventig nog zoekende naar het ware concept. Deze tekeningen ogen in vergelijking met recent werk tamelijk houterig.

Ruud Booms

Cothias/Adamov: *Maanbloed* (De wind der goden, deel 1). Uitg. Glénat Benelux, prijs *f* 14,90 (uitvoering in harde kaft).

Het hermetische Japan in de 13e eeuw wordt verscheurd door de onderlinge machtsstrijd van de daimyo's (leenheren van de keizer) en de drang naar vrijheid van de lijfeigenen. Een groep van twaalf samoerai's moet de orde herstellen in de provincie waar opstandige boeren weigeren tax af te dragen. De groep stuit op goed georganiseerde tegenstand en delft het onderspit. De paar overlevenden lijden onder dit gezichtsverlies en een van hen besluit seppuku te plegen – de rituele zelfmoord waarbij de ingewanden uit het lijf worden gesneden. Deze gebeurtenissen worden kil en cynisch aanschouwd en becommentarieerd door de daimyo van het district, die zo zijn eigen machtsplannen heeft. Het scenario zit goed in elkaar. De spanning wordt knap opgebouwd. De tekenaar speelt daar op de juiste wijze op in door het uitdelen van felle schokeffecten – de zelfmoord, afgehouwen koppen en liters bloed. Op sommige ogenblikken laten de wrede beelden licht misselijkmakende gevoelens uit de onderbuik opkomen. Indien de kijklezer dit gevoel weet te relativeren, blijft er een wonderlijk en zeer pittig stripverhaal over.

Ruud Booms

Robert van der Kroft/Jan van Die/Wilbert Plijnaar: *De Lefgozers* (Sjors en Sjimmie deel 10). Uitg. Oberon, prijs *f* 6,75.

Tien jaar Sjors en Sjimmie door een eigentijds trio in de Frans Piëtstijl en -traditie. Dat betekent éénpagina-gags in een karikaturale tekenstijl, met onderling verband. In dit album zijn gags opgenomen over onder meer het fenomeen play-back show, de voortschrijdende bodemverontreiniging, het dragen van merkkleding en -schoeisel en het rookprobleem van de kolonel. Daarbij schuwt het duo niet zowel de kolonel als Sally flink de oren te wassen. Met de vooral relativerende humor wordt de jongere lezers een spiegel voorgehouden, maar ook de oudere stripliefhebbers zullen (voor zover dat nog niet is gebeurd) zwichten voor de aanpak van Van der Kroft, Van Die en Plijnaar. Er is in deze rubriek reeds eerder op gewezen dat dit samenwerkingsverband tot nu toe zeer vruchtbaar is. Humor van de bovenste plank zorgt voor een daverende ontspanning. Nog effe geduld lui, dan zijn jullie veertig jaar en dan komt de Stripschapsprijs vanzelf jullie kant oprollen.

Ruud Booms

Makyo: *De Meermin* (Grimlein Lederwant deel 1). Uitg. Glénat Benelux, prijs *f* 14,90 (harde kaft)

In een kleine gesloten dorpsgemeenschap wordt begin jaren dertig een kind geboren, dat een geheim met zich meedraagt. Daar waar zijn rechterhand hoort te zitten, zit een door een leren want verborgen gebrek. Dit in 1940 achtjarige kind wordt door de door inteelt geestelijk verzwakte dorpelingen nauwelijks geaccepteerd. Hij zoekt zijn troost bij een andere uitgestotene, het doofstomme meisje Tinneke. De jongen Grimlein is vanuit zijn afgescheiden positie de toeschouwer van allerlei duistere gebeurtenissen in het dorp. Moord, overspel, zwarte magie en de ontluistering van zijn vriendinnetje laten het besef van het verleden bij hem doorbreken. Het verhaal loopt via veel sfeerscenes naar een paar overgangsscenes, waarin de dorpelingen elkaar naar het leven staan. Deze afwisselend poëtische en prozaïsche vertelling laat de lezer voorlopig in het ongewisse over de afkomst en het lichamelijke gebrek van Grimlein. De tekenstijl van Makyo is semi-realistisch met vervormingen naar het absurde. De inkleuring is overwegend somber, hetgeen de dreiging die van het verhaal uitgaat accentueert.

Ruud Booms

Rob Peters/Jules Deelder: *Amber en Akka.* Uitg. De Lijn, BNB 45, *f* 13,90.

Stripverhalen met een humoristische inslag worden veelal bevolkt door duo's; de een fungeert als aangever, de ander als uitvoerder van plannen. Voorbeelden te over: Baard en Kale, Asterix en Obelix, Johan en Pirrewiet en Robbedoes en Kwabbernoot. Het ten onrechte vergeten geheim agentenduo Amber en Akka is onlangs weer in de publiciteit gekomen door de chroniqueur van de 50- en 60'er jaren, Nico Noordermeer. In dit album zijn de verhalen opgenomen, die ooit zijn gepubliceerd in het weekblad Robbedoes. De tekeningen zijn in de rubberachtige stijl typerend voor Robbedoes van die jaren. De schwung komt *in* de verhalen op het moment dat de dichter/schrijver Jules Deelder zich ermee gaat bemoeien. Hij laat de gebeurtenissen plaatsvinden op een boerderij waar het duo zich ondergronds heeft genesteld en vandaar de wereldcrisis het hoofd biedt. Maffiaachtige figuren trachten via alle denkbare trucs in het bezit te komen van de door het tweetal te bewaken wereldgeheimen, maar dankzij de inventieve oosterling Akka wordt dat voorkomen. De leukste verhalen zijn die, waarin naast Amber en Akka professor Hilarius en Sir Charles Apple optreden. Ongecompliceerde humor om te lachen uit de periode van de flower power nu binnen ieders bereik.

Ruud Booms

Tegenaanval, leger van striptekenaars presenteert... verweer. Uitgave de Lijn Baijum, prijs *f* 13,90.

Dit album bevat strips en cartoons over het geweld in de mens, alle oorlogsellende in de wereld en machtswellust. Om niemand te kort te doen onderstaand een opsomming van de in het album opgenomen tekenaars/cartoonisten, die onverbloemd hun mening hebben gegeven over de waanzinnige wapenwedloop, en de consequenties daarvan, op deze aardkloot: Julsing, Marshall, Franquin, Hageman, Gal, Lohmann, Blokker, René, Steeman, Vonk, Ronald, Studio Avan, Koot, Van Dam, Marvano, De Wit, Scheepers-Hendriks, Hulleman, Van Straaten, Frankie, Thie, Yaack-Yowell, Oudeweetering, Corver, Elyh, Jong, Ploeg (nee, niet die VVD-staatssecretaris), Koedam, Koten, Kroon en Behrendt.
Dit ijzersterke leger fulmineert op geheel eigen wijze tegen de neergaande spiraal van geweld. Het ijzeren tijdperk waar de mens doorheen moet om het aquariustijdperk te bereiken baart hen zorgen. Hun wapens zijn papier en tekenpen. Daarmee bestormen zij de veste van domheid, waarin halfseniele regeringsfunctionarissen huizen. De muren dienen te worden geslecht, opdat die paar oude paranoïde mannen en vrouwen, die de wereld willen verwoesten, weer met de werkelijkheid worden geconfronteerd. Deze kunstenaars geven in woord en beeld weer, wat 99,99% van de mensheid wenst: een groene wereld waarin voor elk schepsel plaats genoeg is om goed te leven.

Ruud Booms

Rob Peters/Jules Deelder: *Professor Hilarius.* Uitg. De Lijn Baijum BNB nr. 47, prijs *f* 13,90.

Erkenning van een in het medium strip gefrustreerd talent en zijn literaire vriend. Zo zou men de wederopstanding in 1985 van Peters en Deelder met verhalen uit 1969 het best kunnen verwoorden. Door de verhalen over Amber en Akka (BNB nr. 45), professor Hilarius en Sir Charles Apple op te nemen in de reeks bibliotheek van het Nederlandse beeldverhaal zijn ze aan de vergetelheid ontrukt. In dit album zijn zeven verhalen gepubliceerd met in het hoofdrol Hilarius, zeven gags van Sir Charles Apple, één losstaand verhaal 'Het geheim van het bankgeheim', een uitgebreid interview met het verantwoordelijke duo en de reconstructie van een Sir Charles Apple-scenario. Het zijn vrolijke slapstickachtige verhalen, eenvouding van structuur, vol doldwaze humor over een verstrooide wetenschapper, die in alle valkuilen trapt, die er zijn, maar door zijn naïviteit met ongeschonden blazoen tevoorschijn komt uit elke denkbare situatie. Sir Charles Apple, een kruising tussen Livingstone en Stanley, is een verhaal apart, eigenlijk niet te beschrijven. De kijklezer moet dit fenomeen ondergaan. Het aardige van de Peters/Deelder verhalen is, dat ze de tijd zo prima hebben doorstaan. De tekenstijl is, zoals het in dit genre betaamt, karikaturaal.

Ruud Booms

Peter de Smet: *De generaal valt in de prijzen.* Uitg. Oberon, prijs *f* 6,75.

In dit 10e deel uit de reeks De Generaal zijn 9 verhalen opgenomen; 8 van gemiddeld vier pagina's en 1 van veertien pagina's. Zo langzamerhand is de eerste verrassing van het fenomeen De Generaal weggeëbt. Het gegeven is in alle afleveringen hetzelfde, n.l. 'Ik, de generaal, grijp de macht met behulp van de professor en het manschap'. Begin (hoe grijpt men de macht en welke middelen zijn daartoe voorhanden) en einde (de status quo blijft gehandhaafd, dat wil zeggen

de maarschalk c.s. hebben De Generaal wederom verslagen) liggen vast. Daar tussendoor bewegen zich de meest prettig gestoorde figuren, die een stripverhaal ooit heeft voortgebracht. Zo trekken aan het geestesoog voorbij de Ayatollah, Agent Dreutel, Opa, een te gekke samoerai en niet te vergeten de maffe hoofdpersoon. Dat er nog geen verzadigingspunt is opgetreden, ligt aan de wijze waarop De Smet zijn humor etaleert. Afgezien van de gezellig karikaturale tekenstijl steunt de strip vooral op de humoristische dialogen. Het correcte taalgebruik en de onderkoelde humor maken het lezen van met name de korte vertellingen nog steeds tot een groot plezier.

Ruud Booms

Wim Stevenhagen: *Ja, ja, maak er maar een grapje van!* Uitg. SP, prijs *f* 20,—.

Van Wim Stevenhagen zijn in de afgelopen 5 jaar vooral bekend geworden de stripbelevenissen rond de Familie Doorzon, Prut Pruts, en Roel en zijn Beestenboel. Deze strips schreef en tekende hij in samenwerking met Gerrit de Jager. Na het uiteenvallen van dit duo creëerde Stevenhagen onder meer Bertus Braafjes, Bert J. Prulleman, en Han en Hanneke. Stuk voor stuk stripfiguren waarmee de lezer zich kon identificeren vanwege de herkenbare situaties waarin ze werden gezet. Minder bekend maar net zo gloedvol en geladen zijn zijn politieke tekeningen onder meer voor het linkse dagblad De Waarheid, het blad van de vereniging Dienstweigeraars, buurtkranten uit het centrum van Amsterdam en zoiets triviaals als de studiegids van de Haagse Sociale Academie. In zijn politieke cartoons voor De Waarheid gispt hij de politiek van het kabinet Lubbers en wel met name het 1 juni-besluit over de plaatsing van de 48 kruisraketten. Schrijnend zijn de prenten over het dienstweigeren; de lezer wordt daarbij recht in het hart geraakt. Onder andere fulminerend tegen voordeurdelersmaatregelen, hogere energieprijzen en racisme trekt Stevenhage op tegen het onrecht. Uit zijn cartoons spreekt een grote betrokkenheid met die naamlozen, die zich door verschillende streken van ministers en staatssecretarissen op de rand van het bestaansminimum bevinden. In zijn tekenstijl is opvallend de stereotiepe uitbeelding van de massa als schapen onderdrukt door een handvol wolfachtigen. Daarmee zijn visie benadrukkend, dat het volk zich laat gebruiken door gewetenloze politici. Deze andere zijde van de artiest Stevenhage dwingt tot nadenken en dat is andere koek dan het kritiekloos slikken van stripverhaaltjes.

Ruud Booms

Daniel Varenne/Alex Varenne: *Ida Mauz,* Serie Modern deel 2. Uitg. Arboris/Dynamo, prijs *f* 9,90.

Herfst in een Berlijn, dat reminiscenties wekt aan de decadente Weimar republiek. Veel regen en somberte. Een normaal functionerend mens zou al moeite hebben niet ten onder te gaan aan hypochondrie, laat staan zo'n manisch-depressief persoon als Ida. Deze vrouw beweegt zich in een steeds kleiner wordend kringetje vol randfiguren. Als een speelbal laat zij zich gebruiken door het machotype. Er is schijnbaar geen andere reden van bestaan dan dit soort mannen aan hun gerief te helpen. Uit machteloosheid of uit masochisme laat zij zich in met een malafide majoor van de een of andere onduidelijke veiligheidsorganisatie. Ida vereenzaamt in dit gezelschap en zoekt vergetelheid in alcohol. Tijdens een dronkenschap laat zij zich versieren door de chauffeur van haar beschermheer. De lijfwacht betrapt het dollende tweetal. Een aantal kogels doorboren het geile lijf van de chauffeur. Reden te over om dit ondermaans te verlaten vindt Ida. Een handvol pillen en *adieu cruel world.*

Het album wordt beheerst door de tint grijs; veel geraffineerde overgang van wit en zwart naar dat grijze. Het geheel ademt de sfeer van de pal na-oorlogse B-film; het genre, dat nu wordt aangeduid met film noir. Boordevol licks en kicks geeft Alex Varenne een troebel beeld van een Berlijn, dat veel overeenkomsten vertoont met de beelden uit 'Cabaret' gebaseerd op verhalen van Christopher Isherwood en dichter bij huis uit 'De getaoeëerde Lorelei' van Jaap Harten.

Ruud Booms

Alex Varenne: *British video en andere erotische verhalen* (Serie Modern 1). Uitg. Arboris/Dynamo, prijs *f* 9,90.

Varenne heeft in dit album zes verhalen verzameld met als hoofdmotief de sexuele fantasiëen van de man. Een man verlangt, vanaf het moment, dat hij de tepel heeft geproefd en zich het valluik naar de sexualiteit heeft geopend, naar de 'eeuwige vrouw'. Moeder, minnares, verzorgster – de spil in zijn leven. In de oorlog tussen de sexen lijdt zij ogenschijnlijk constant vernederende nederlagen door zich neer te leggen en te onderwerpen. Niets is echter minder waar; uit elke situatie verrijst zij sterker dan ooit. En de man Varenne, hij droomt verder. Hij wordt geobsedeerd door orale erotiek, hetgeen kan duiden op nooit verwerkte emoties in zijn jeugd. Zijn hoofdpersonen weigeren te copuleren in de zendelingenhouding. Zij storten zich op een sombere en onverschillige wijze op fellatio en cunnilingus, maar ook fraaiere staaltjes van sexuele aberraties (wat te denken van een nummer met een pop) passeren de revue. Een voorbeeld waar sexuele geblaseerdheid toe kan leiden, kom ondubbelzinnig naar voren in het verhaal 'Spelevaren'. Een bisexueel echtpaar en hun homofiele vriend laten een jonge vrouw misbruiken door een sexueel gestoorde. Kortom de meeste personages uit deze verhalen hebben een verwrongen neurotische blik op neuken. Dit broeierige werkje is uitmuntend geschikt voor lezertjes vol grofstoffelijke trillingen. Varenne overschrijdt met dit genre de grenzen van literair via triviaal naar pornografisch, want ontdaan van alle holle emoties blijft er een hap haagse bluf over.

Tot slot: Varenne werkt als tekenaar vernieuwend, dat moge genoegzaam bekend zijn door de strip Ida Mauz en het Stripschriftinterview. Dus ook hier mooie filmische shots en contrastrijk zwart/wit.

Ruud Booms

NIEUWS

NIEUWSREDAKTIE:
DONALD STROOMBERG

ALGEMEEN

STRIPWEDSTRIJD

Uitgeverij Clumzy v.z.w. – 5 jaar oud in 1986! – organiseert samen met de Jong Gemeentekrediet Club een 'stripwedstrijd'. Bedoeling is het opsporen van jong striptalent. De 'oogst' van dit evenement zal in april 1986 in album verschijnen als nummer twee in de Clumzy-reeks 'Krimpvrij Verpakt'.

Er is een persvoorstelling voorzien in de kantoren van 'Het Gemeentekrediet' te Brussel, en ook op de viering '5 jaar Clumzy' (najaar '86) zullen de laureaten extra in de belangstelling staan.

U kunt het wedstrijdreglement bekomen door een briefje te sturen aan: 'Stripwedstrijd JGC/V.Z.W. Clumzy, Pachecolaan 44, 1.000 Brussel.

STRIPGIDSPRIJS 1985

De Stripgidsprijs 1985 is op 30 november 1985 in Turnhout uitgereikt aan Berck (Arthur Berckmans).

Om de vaak miskende Vlaamse tekenaars de nodige waardering te kunnen geven, is in 1977 besloten de Stripgidsprijs in te stellen. De redaktie kende dat jaar de prijs voor het eerst toe aan Daniël Jansens en Hector Leemans, makers van Bakelandt. Sinds 1978 wordt een beroep gedaan op een jury die bestaat uit: W. Vandersteen, M. Sleen, B. Demoor, F.I. Van Damme, H. Leemans, M. Manderveld, K. De Saeger, K. Coenders en J. Smet. De prijs besaat uit een Bronzen Adhemar (uit de Nerostrip van Marc Sleen) die wordt gemaakt door Frank-Ivo Van Damme, directeur van de Academie in Merksem.

Ter gelegenheid van de uitreiking van de Stripgidsprijs 1985 zal er een dubbelnummer van Stripgids over Berck verschijnen.

STUDIERUIMTE 'BOEK EN JEUGD'

Van het Nederlands Bibliotheek en Lektuur Centrum (NBLC) werd het volgende persbericht ontvangen: 'Bij het Nederlands Bibliotheek en

Lektuur Centrum in Den Haag is onlangs een studieruimte 'Boek en Jeugd' geopend. Er staan ca. 4.000 vakboeken over kinderliteratuur en jeugd- en schoolbibliotheekwerk, de lopende jaargangen van ruim 50 vaktijdschriften en een groot aantal afgesloten jaargangen van vaktijdschriften. Ook is er een representatieve collectie Nederlandse kinderboeken van na de Tweede Wereldoorlog en een permanente tentoonstelling van oude kinderboeken. Bovendien is het mogelijk om kinderboeken aan te vragen uit de magazijncollectie (ca. 40.000 banden). De boeken en tijdschriften zijn permanent ter inzage, ze worden niet uitgeleend.
De studieruimte ressorteert onder de dienst boek en jeugd van het NBLC: een landelijk documentatiecentrum, dat bovendien een aantal uitgaven op dit gebied verzorgt. De dienst beschikt over uitgebreide catalogi, waarin men kinderboeken kan zoeken op auteur, titel, illustrator, serie en thema ('groepswoord'). De catalogi van vakliteratuur zijn geordend op auteur, onderwerp (volgens SISO) en op trefwoord (van ABC-boeken tot Zondagschoolboekjes en van Abortus in de jeugdliteratuur tot Zigeuners in de jeugdliteratuur). Verder is er onder meer een grote collectie kranteknipsels en overdrukken van tijdschriftartikelen. Uit dit materiaal worden regelmatig dokumentatiemappen en literatuurlijsten samengesteld.
De nieuwe studieruimte is dagelijks geopend van 9.00 tot 17.00 uur. Adres: NBLC, Taco Scheltemastraat 5, Den Haag (bij het eindpunt van buslijn 18, vanaf het Centraal Station en Hollands Spoor). Als u vantevoren even belt, maakt een medewerker van de dienst tijd vrij om u wegwijs te maken in de collectie en de catalogi (tel. 070-264351).'

THE BLACK CAULDRON

Na tien jaar van denken en filmen is de film eindelijk klaar om vertoond te worden. 'The Black Cauldron', of zoals hij in Nederland gaat heten 'Taran en de Toverketel', is de opvolger van de alweer enige jaren oude 'The Fox and The Hound'. Rond kerstmis dit jaar zal de film in de Nederlandse bioscopen in premiere gaan.
Het maken van de film heeft in de tien jaar dat er aan gewerkt is $25,000,000.— gekost. Dat dit bedrag er wel weer uit zal komen mag blijken uit de bioscoop-opbrengsten van de eerste weken in de Verenigde Staten. Daar zorgde de film in de eerste zesentwintig dagen voor een bioscoop-omzet van bijna $18,000,000.— (overigens moet de bioscoop-opbrengst niet verward worden met de opbrengst voor de distributeur, die ontvangt namelijk maar een bepaald percentage van het bovengenoemde bedrag).

De lezers van Donald Duck hebben het verhaal al kunnen lezen. Al bij de eerste blik op de figuurtjes valt het op: dit moet een Disney-film zijn en dat is toch weer iets waar we blij mee kunnen zijn, want dat houdt in dat er toch iets van de glorie-tijden is blijven hangen.
Volgens het Amerikaanse weekblad Variety is het duidelijk een film uit de Disney Studio's, maar mist zij de uitstraling van de oude klassiekers. Of de recensent van Variety gelijk heeft moet een ieder maar voor zich uitmaken.

(GvdW)

LIEFHEBBERSBLADEN

Wij ontvingen weer een groot aantal amateurbladen over en met strips. Hieronder een overzicht.
Een nieuw amateurstripblad heet ZWIJMEL, een opvolger van het opgeheven blad STRIPNIEUWS.
Het eerste nummer omvat hoofdzakelijk strips en een omslag van Wout Paulussen. Prijs per nummer *f* 1,50 (excl. porto). Abonnement: *f* 13,— voor 6 nummers (incl. porto). Administratieadres: Uitenkamp 40, 3972 XS Driebergen, tel. 03438-14550.
BRIKNAZARR is aan het vijfde nummer toe, en bevat uitsluitend strips. Redaktieadres: Ernst Casimirlaan 24, 9717 AX Groningen, tel. 050-134694. Te koop bij Modern Papier in Groningen. Zeer verzorgd oogt het blaadje GAG, dat al zijn 58ste nummer zou beleven! Het lijkt grotendeels een éénmansproduktie van Aad Duineveld, Noorderlaan 11, 1951 HA Velsen-Noord, waar het ook te verkrijgen is door voor *f* 1,10 aan postzegels in een bestelbriefje in te sluiten.
Van de SF'er is nummer 48 verschenen, grotendeels gevuld met besprekingen van nieuwe albums. Men kan dit blad ontvangen door lid te worden van de Strip Fanclub door overmaking van *f* 20,— op girorekening 4238513 t.n.v. L. v.d. Molen te Rohel onder vermelding van Strip Fanclub.
Sinds kort bestaat ook het nieuwe amateurstripblad NOVUM. Het bevat interviews met Nederlandse tekenaars, artikelen en strips. Maandelijks op A4 formaat 16 pagina's met kleurenomslag. Redaktieadres: Hoogaarslaan 34, 1503 WG Zaandam. Losse nummers (*f* 2,25) en abonnementen (*f* 10,— voor 5 nrs.) te bestellen door overmaking op giro 4858660 t.n.v. S.C. Verbrugge.

VAKBLADEN

SIC

Het officiële orgaan van de Nederlandse Cartoonistenvereniging 'De Tulp' heet SIC, tijdschrift voor grafische humor en satire. Het voormalige officiële orgaan, het Tulpbulletin, is hier voortaan in opgenomen. Het blad bevat, naast nieuws uit het verenigingsleven, uiteraard veel cartoons en verslagen en voorbeschouwingen van cartoonfestivals.
Het lidmaatschapsgeld van 'De Tulp' bedraagt *f* 40,— per jaar, waarvoor u ook het, overigens onregelmatig verschijnend, blad krijgt. Over te maken op giro 5663881 of Rabobank te Amstelveen 39.23.58.433 t.n.v. Nederlandse Cartoonisten Vereniging De Tulp. Adres: Postbus 2180, 1180 ED Amstelveen.

NIC

Een nieuwe loot aan de stam van de verenigingen voor grafische vormgevers is de NIC, de Nederlandse Illustratoren Club. Het blad van deze prille vereniging heet NIC-bulletin. In het tweede nummer o.a. een kort interview met The Tjong Khing. Het lidmaatschap kost *f* 150,—, over te maken op bankrekening 39.36.68.053 t.n.v. Nederlandse Illustratoren Club. Secretariaat: Postbus 15183, 1001 MD Amsterdam.

PRIMA

Ook uitgeverijen beginnen af en toe een eigen tijdschrift over strips. Dat daarbij de eigen uitgaven vooral aan de orde komen spreekt voor zich.
Uitgeverij Drukwerk is op de markt gekomen met het stripblad PRIMA, dat in het eerste nummer veel aandacht besteed aan het beste paard van stal: Manara, compleet met een 4 pagina-strip.
Een abonnement is te verkrijgen door overmaking van *f* 10,— voor 10 nummers op giro 2566915 t.n.v. Drukwerk. Adres: Postbus 1675, Amsterdam.

UITGEVERIJEN

STANDAARD

In deze windstille periode na de Strip-3-daagse valt het meest ingrijpende nieuws voor wat betreft de uitgeverijen te melden van de Standaard-uitgeverij.
Recente uitgaven waren de volgende:
Robert en Bertrand nr. 65 – De hotelrat;
Een inbreekster, een oude bekende van nr. 17, wordt ingeschakeld om een uiterst geheim document uit een hotel te stelen. Mislukt, maar Robert en Bertrand grijpen krachtig in. Goed scenario.
Robert en Bertrand nr. 66 – De vleermuis;
Mechanisatie in de weefindustrie leidt tot opstanden van het grauw tegen hun doortrapte principalen. Melodrama van het zuiverste water.
Robert en Betrand nr. 67 – jacht op nr. 17;
Opiumsmokkel. De haven van Antwerpen en een leidende rol voor Joeki. Overigens lijkt Nr. 17 weer net zo paranoïde als in de eerste R. en B. verhalen. Conclusie: drie redelijke tot goede verhalen. Duidelijk tekenwerk, vlotte scenario's, waarin alles mogelijk is.
De Rode Ridder nr. 114 – Vrykolakas; tekeningen/tekst: Karel Biddeloo.
Een oude ruïne herbergt een duister gevaar. Demonische krachten breken los. Johan de rode ridder gaat als een vampierdoder te werk. Met kruis en staak laat hij het monster tot stof vergaan. Toffe boel; leuk weergegeven.
Jerom deel 16 – De wondere waterput;
Identificatie van Dolly en Jerom met een oud sprookje. Gerommel met reus op sprookjesplaneet; witte magie verslaat zwarte. Bof.
De Avonturen van Nero nr. 94 – Kiwi de kiwi; tekst/tekeningen Marc Sleen;
Nieuwzeelandse avonturen bij een uitgestorven gewaande stam met een eigenaardige loopvogel. Geen verrassing, wel leuk.

In week 46 en 47 zijn verschenen: Suske en Wiske no. 204,De mooie Millirem, (*f* 4,95); Wonderb. Reizen van Jerom nr. 17, De ring van Ranjar, (*f* 4,25); Bessy – Natuurkommando no. 1, De rubberjagers, (*f* 4,95); Bessy – Natuurkommando no. 2, Het verborgen eiland, (*f* 4,95); Robert en Betrand no. 68, De Apache, (*f* 4,25); De Rode Ridder no. 115, Prinses Kin-Lien, (*f* 4,25); De Rode Ridder no. 49, Met masker en zwaard, (*f* 4,25); De Rode Ridder no. 85, De zwarte cobra, (*f* 4,25); Marc Sleen: Nero no. 95, Het beest zonder naam, (*f* 4,25); Ikke: Biebel no. 1, De Biebelstory, (*f* 4,25).

Oplettende lezertjes zal opvallen, dat van verschillende series de prijzen zijn verhoogd. Daar staat tegenover dat Jerom, Robert en Betrand, de Rode Ridder en Nero voortaan 40 pagina's omvatten, met 35 à 36 pagina's strips. Dus ±20% meer strip. De Standaard lijkt met dit beleid dichter bij het gangbare albumformaat te willen gaan zitten. Nieuw zijn de Geuzen, een historische strip gebaseerd op Vlaamse schilderijen en tekeningen, die uitklapbaar achter in het album zit, en Biebel van Ikke. Bessy bestrijdt in een nieuw jasje milieucriminelen. Na de Rode Ridder hebben ook de omslagen van Jerom en Robert en Bertrand een face-lift gekregen.

STRIPBLADEN

Hara-Kiri nr. 289 oct. 1985 Editions du Square 10, Rue des Trois Portes 75005 Paris France, *f* 12,—.
En route pour Mururroa; la marine française osera-t-elle couler le harakiri-peace? Dat spreekt boekdelen over de inhoud van het blad, dat zichzelf compromitteert. Verder veertien stripauteurs onder wie Berroyer: invite Phil; Francis Masse, histoire de l'art; Willem: Romeo spumante. Leuk? Oordeelt zelf.

Circus nr. 89 Septembre 1985 Editions Glénat BP 177 38008 Grenoble Cedex France. *f* 10,—.
Genoegzaam bekend. Strips van uitstekend gehalte. Interview met Autheman. Informatie over net verschenen albums. Een greep uit het aanbod, samengepakt in 130 pagina's: Autheman-Vic Valence- Une nuit chez Tennesse; Brunnel-pastiches; Rossi/Bonifay-le chariot de Thespis-Kathleen; een ouderwetse western; Vicomte/Makyo-Balade au but du monde-Lebâtard; effectvol zwart/wit en prachtige SF in Le marchand d'idees van Cossu/Berthet.

Charlie Mensuel nr. 41 Octobre 1985. Dargaud 12, Rue Blaise-Pascal BP 155 92201 Neuilly-sur-Seine France *f* 12,—.
Een ijzersterk concept. Een aantal rubrieken onderbreken de strips. Een prachtige rubriek wordt gevormd door 'disque et b.d.', grammofoonplaten naar verhalen van onder meer Kuifje, Blake en Mortimer, en Dan Cooper. Strips in allerlei soorten, van het avontuur via exotisme naar de humor. Veel vervolgverhalen zoals: La memorie de Pierre (Vink); Morbus gravus, SF in het postatomaire tijdperk met veel mutanten (Eleuteri/Serpieri); Les inoxydables spelend in Maleisië ca. 1920 (Parras/Mora); Les Ghlomes-sprookje (Godard/Ribera); Palmer special nr. 1 – detective (Micheluzzi); Harry Dickson – policier (Vanderhaeghe/Zanon naar JeanRay).

Vécu nr. 7 Septembre 1985 *f* 10,— Ed. Glénat 6 rue It. chanaron BP 177 38007 grenoble cedex france.
Continu goed niveau. Veel vervolgverhalen, die in een eerdere fase reeds aan bod zijn gekomen. Nieuw: Giardino's vervolg op Hongaarse rapsody – la porte d'oriënt met in de hoofdrol Max Fridman; anarchisten tegen nazi's in Louis la Guigne – le join des Faucons (Dethorey/Giroud) en mafiapraktijken in silence et sang (Males/Cortegianni).

– nr. 8 octobre 1985. Het oktobernummer bevat t.o.v. september slechts één wijziging, te weten een nieuwe aflevering van 'Les 7 vies de l'Epervier – L'arbre de Mai' van Juillard en Cothias. De rest van de strips is bekend o.m. Yerushalaïm, Max Fridman en Louis La Guigne. In de rubrieken aandacht voor onder meer: Ravaillac – moordenaar van de Franse koning Henri in 1610 – daarmee wordt L'arbre de Mai ingeleid, en de wereld der Kanaken. (Ed. Glénat 6 Rue It. Chanaron BP 177 38007 Grenoble Cedex, prijs *f* 10,—.)

CIRCUS
– nr. 90 Octobre 1985. Veel vervolgverhalen, die reeds maanden lopen. Nieuw: Stone, agent de Moscou van Duivivier op scenario van Jan Bucquoy; Berlin, les plumes de l'argus van Michel Schetter. Beide verhalen zijn sterk realistisch, dramatisch en pakkend geschreven en sfeervol getekend. Voorts veel stripinformatie o.m. over: Sally Forth en Disney World, en een interviewtje met Schetter als inleiding op zijn nieuwe verhaal. (Ed. Glénat BP 177 38008 Grenoble Cedex, prijs *f* 10,—).

PILOTE
– nr. 136 Octobre 1985. De laatste tijd wordt er in dit magazine veel experimenteel werk gepubliceerd. Voorbeeld: F'Murr dessine Pétillon; Caza rêve Venise in Mémoire des écumes (wonderlijk en alleen te doorgronden door erin weg te zinken) en Cleopatra à Macao van Beltran. Verder het fraaie 'Le cristal majeur' van Giraud en Bati; Christin en Tournadre laten een familiedrama aan de lezer voorbijgaan getiteld 'Un cercle magique'. Soft sex van Bertrand in 'Linda l'aime l'art' en science fiction in 'La dernière femme' van Magex. Er wordt ruime aandacht gegeven aan portfolio's van diverse tekenaars. (Uitg. Dargaud Benelux, Rue Kindermans 3, 1050 Bruxelles, Belgique, *f* 10,—).

Ruud Booms

RUIL ADV.

Te koop gevraagd: originelen van Hans Kresse. Aanbiedingen naar: G. W. Faken, 023-260332.

Gezocht: werk van Joost Swarte. Ruilmateriaal voorradig. René Baljon, 010-370509.

Gevr.: Mickey Mouse kaarten, (blik)speelgoed enz. Hans Crezee, 020-833768.

STRIPWINKELGIDS

DE PRIJSBREKER IN STRIPLAND!
DUBBELMAN
Hilversum-Vaartweg 17
dag. 10-18 uur, do. tot 21 uur
035-234091 bgg. 03465-71142

"DE STRIP-AAP"
STRIPSPECIAALZAAK
IN- & VERKOOP, VERHUUR
KUIPERSDIJK 66
7512 CJ ENSCHEDE
053-305261
Di. t/m vr. 12.00 - 18.00 uur,
za. 11.00 - 17.00 uur, do. koopavond

'PLATENBAR-STRIPWINKEL LEO'
Lange Kerkstraat 32
4461 JJ Goes, telefoon 01100-13194

Stripwinkel Beo
Hopland 15 – Antwerpen
Tel. 03/233.25.36
OPEN ALLE DAGEN
VAN: 10-18 u / zondag: 10-14 u
HOPLAND 15 (BIJ VOGELTJESMARKT)

DE STRIPSPEURDER
Wagenstraat 130
2512 BA DEN HAAG
Tel.: 070-643005

STRIPWINKELGIDS

STRIPBOEKHANDEL
breestraat 22 delft tel. 015 126097
BUL SUPER

GOBELIJN
oude markt 39 leuven 016/235586
STRIPS

LAMBIEK
Kerkstraat 78, Amsterdam,
telefoon 020-267543

KAPITEIN ROB
inkoop-verkoop
STRIPS
Geopend
ma t/m vr 12-18 uur, za 11-17 uur
Amsterdam, 2e Egelantiersdwarsstraat 8
TELEFOON: 020 - 22 38 69

ROTTERDAMS GROOTSTE STRIPWINKEL & LECTUURHAL
TIJDSCHRIFTENHAL
NOORD
ZAAGMOLENDRIFT 35 t/m 41
1e MIDDELLANDSTRAAT 110
ROTTERDAM
SCIENCE FICTION
STRIPVERHALEN
EVENEENS MEER DAN 1500 VERSCHILLENDE STRIPTITELS VOORRADIG
geopend dinsdags tot zaterdags 09.00 t/m 18.00 uur
vrijdagavond tot 21.00 uur

stripspeciaalzaak
PIET SNOT
vismarkt 3 utrecht tel. 318472

RICHARD
Rombout-Hogerbeetsstraat 78,
Amsterdam, tel. 020-842923.

EPPO STRIP & BOEK
ANTIKWARIAAT
JOS & MARI HUDDLESTON SLATER
KLEINE BERG 33
EINDHOVEN
TEL: 040-441882

DE JACOBIJN
STRIPWINKEL
JACOBIJNESTRAAT 10 HAARLEM 023-320782
TE KOOP: ZEEFDRUKKEN
© JOOST SWARTE

Antiquariaat Nillco
oude strips en boeken
Nieuwlandstraat 25, Tilburg
013-431229 – 3 min. v. station
di.-wo.-vr. 12-6, do. 12-9, zat. 11-5

stripwinkel BOES
IN- en VERKOOP VAN STRIPS
Lievevrouwestraat 33-Tel.:01640-59366
4611 JJ Bergen op Zoom

Geopend:	
maandag	13.00-18.00 uur
di.tm vr.	09.00-18.00 uur
	(vrijdag koopavond)
zaterdag	09.00-17.00 uur

Stripwinkel 'Ombrosius' Amsterdam
Oostenburgergracht 69, 020-224680
Gesp. in stripweekbladen.
Molukkenstraat 86, 020-945969
gesp. in Ned. en Eng. Comics
Ook een uitgebreid Antiquariaat.

STRIP ANTIQUARIAAT+ STRIPGALERIE PANDA
Frederikstraat 955-959
2514 LJ 's-Gravenhage,
telefoon 070-635950*
geopend di t/m vr van 12 tot 6 uur; zaterdag van 11 tot 5 uur

STRIPWINKEL DUMPIE
Nieuwe Rijn 18, Leiden, tel. 071-126404
BESLIST DE GOEDKOOPSTE MET ANTIQUARISCHE PRIJZEN!!
(meestal niet meer dan 60% van de katalogus prijs)

ALLE STRIPS IN HARTJE UTRECHT?
PROBEER DAN MAAR EENS DE...
STRIP & LECTUURSHOP
OUDEGRACHT 136 HOEK VINKENBURGSTRAAT 10 3343 57

DE LEKTUURHAL
*GESPECIALISEERD IN STRIPS
LEEUWARDEN O/D KELDERS 10 058-30756
HARTJE SHEEK NWE BURGSTR. 3 05150-15510
HEERENVEEN DRACHT 100 05130-25092

STRIPWINKEL SJORS
SCHEFFERSPLEIN, DORDRECHT 078-142012
DAGELIJKS GEOPEND VAN 11.00 UUR T/M 17.30 UUR
ZATERDAGS DE GEHELE DAG
IN & VERKOOP VAN STRIPVERHALEN
TEVENS ANTIQUARIAAT.

WONDERLAND
strips en science fiction
Soembawastraat 54a
1095 XD Amsterdam
020 - 94 35 62